

Economisch - Statistische Berichten

50e JAARGANG - 22 DECEMBER 1965 - No. 2522

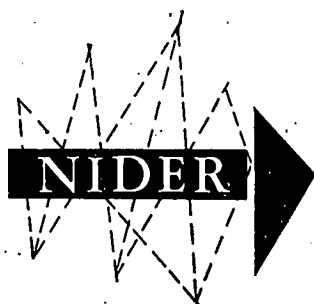
BETER GEINFORMEERD ZIJN:

HOE KUNT U DAT SNEL BEREIKEN!

De snelle ontwikkeling op technisch en commercieel gebied dwingt het bedrijfsleven tot voortdurende aanpassing en vernieuwing van de produktiemethoden en van de produkten zelf. De wedloop om technische informatie en documentatie - waarmee alle goede produktontwikkeling begint - is dan ook in volle gang: men kan het zich eenvoudig niet permitteren achter te blijven.

Overweegt u de ontwikkeling van een nieuw artikel, een andere fabricagemethode, verbetering van een bestaand produkt? Investeer niet in iets, dat naderhand oud nieuws blijkt te zijn: informeer direct goed! Dat spaart tijd, ergernis en ... veel geld.

Technische informatie uit de eerste hand vindt u bij het NIDER dat o.m. toegang heeft tot de uitgebreide collecties octrooischriften en documentatiemateriaal van de Octrooiraad, dat niet voor het publiek toegankelijk is.

INFORMATIEDIENST VOOR TECHNISCHE LITERATUUR

WILLEM WITSENPLEIN 6 - 'S-GRAVENHAGE - TELEFOON 070-245480*

pensioen-
regelingen

herverzekering
van
pensioenfondsen

EN

EERSTE NEDERLANDSCHE

BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN
JOHAN DE WITTLAAN 50 'S-GRAVENHAGE
POSTADRES: POSTBUS 5 TEL. (070) 514351

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*
Telefoon redactie: (010) 25 29 39. Administratie: (010)
23 80 40. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zonen, Rotterdam, Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Prieeldreef 1, Dilbeek.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland f. 36,50 (studenten f. 25) per jaar.*

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer f. 1,25.

Advertenties: *Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010) 26 02 60, toestel 908.*

Advertentie-tarief: *f. 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,80 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.*

COMMISSIE VAN REDACTIE: L. H. Klaassen; H. W. Lambers;
P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens
de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Een spook waart door Europa

Een spook waart door Europa — het spook van de Amerikaanse investeringen. Sterke machten van het oude Europa hebben zich tot een heilige drijfjacht tegen dit spook verbonden — vooral De Gaulle en, verborgen doch zo nu en dan zichtbaar, Europeanen uit Brussel, Franse industriëlen en Duitse bankiers.

Bovenstaande „revisionistische” herformulering van de aanhef van *het communistisch manifest* troffen wij aan in het hoofdartikel van het novembernummer van *Wirtschaftsdienst* ¹⁾. Hierin wordt ingegaan op de bezwaren, die de laatste tijd worden geopperd tegen al te veel directe Amerikaanse investeringen in Europa. De auteur, Hellmut Hartmann, weerlegt de veelal vaag geformuleerde bezwaren („onteigening”, „uitverkoop”, „Amerikaanse zakenmethoden”) van de tegenstanders der transatlantische kapitaalinjecties. Hij doet dit door hun argumenten te ontdoen van alle sentimenteel-nationalistische overwegingen en deze alleen te beoordeelen op hun economische merites ²⁾. Gaarne geven wij, omdat men ook in ons land nogal eens dergelijke overwegingen wil laten gelden, een overzicht van zijn o.i. belangrijkste argumenten.

Het argument, dat tot elke prijs moet worden voorkomen dat Amerikaanse investeerders een vaste greep op het financieel beheer krijgen, wordt ontzenuwd met de opmerking dat alleen, wanneer de financiële beheerder zijn macht anders dan op basis van economische overwegingen uitoefent, de vraag „wie voert het beheer” economisch relevant is. In alle andere gevallen geeft de markt richting aan de beslissingen van de investeerder; zijn nationaliteit doet er niets toe.

Het naar voren gebrachte bezwaar dat het meestal juist de grote investeerders zijn die op de Europese markt opereren, hetgeen gevolgen zou hebben voor het continentale kartel- en concurrentiebeleid en het „vrije spel der maatschappelijke krachten”, geldt evenzeer voor de grote inheemse concerns. Bovendien, concentratie op zichzelf is geen kwaad; zij is dat slechts wanneer, om met de Nederlandse wetgever te spreken „... een mededingings-

regeling in strijd is met het algemeen belang of op een met dat belang strijdige wijze wordt toegepast, dan wel dat een economische machtspositie bestaat, die met het algemeen belang strijdige gevolgen heeft...”. Geldt zulks in zijn algemeenheid niet voor geheel Europa? Daar komt nog bij dat, al moege het absolute cijfer der Amerikaanse investeringen in Europa hoog lijken (volgens „Fortune” \$ 12 mrd.), haar aandeel in de totale investeringen (voor Duitsland bijv. 3,4 pCt.) niet van dien aard is dat men bevreesd behoeft te zijn voor een effectief Amerikaans „lobbyen” met het doel invloed te kunnen uitoefenen op de economische politiek van de Europese landen.

Dat grote Amerikaanse ondernemingen kleinere Europese, die marginaal werken, opslokken is — in het vlak der emotionele gevoelens — voor de oorspronkelijke eigenaars dikwijls een onverteerbare brok, maar het betekent in de meeste gevallen ook de zo broodnodige rationalisatie, hetgeen een verder interen van de reserves en de uiteindelijk onvermijdelijke liquidatie helpt voorkomen. Was „Ankersmit” maar opgeslokt, door lieden van welke nationaliteit dan ook!

Uiteraard gelden de bovengenoemde argumenten niet wanneer politieke oogmerken de belangrijkste rol spelen in het ondernemersgedrag van de Amerikaanse investeerders.

De Europese tegenstanders van Amerikaanse investeringen kunnen overigens opgelucht 1966 tegemoet gaan. De Amerikanen zelf zijn, ten gevolge van hun betalingsbalansperikelen, gedwongen geweest de grote particuliere kapitaalstroom enigszins af te dammen. Johnson benaderde daartoe 550 grote ondernemingen, tezamen 80 à 90 pCt. van deze kapitaalexport vertegenwoordigend, met het verzoek het surplus op hun individuele betalingsbalansen op basis van vrijwilligheid met 15 à 20 pCt. te vermeerderen. Ook al is het voorlopig effect van dit programma gering, over het algemeen blijken de grote Amerikaanse investeerders geneigd aan deze politiek mede te werken, niet omdat zij het met deze maatregel eens zouden zijn, maar meer omdat bij een geringe medewerking hunnerzijds het vrijwillige karakter van Johnsons programma kan omslaan in een aantal wettelijke en veel stringenter maatregelen.

Maar voor het overige moege hier een andere variant op Marx gelden: de investeerders hebben geen nationaliteit. Men kan hun niet afnemen wat zij niet hebben.

Vlaardingen.

P. A. DE RUITER.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Een spook waart door Europa, door Drs. P. A. de Ruiters	1199	Woningbouw in Europa, door Dr. H. Umrath	1207
Spanningen op de arbeidsmarkt, door Drs. R. P. Haveman	1200	Ingezonden stuk:	
Nieuwe ontwikkelingen in het woningbouwbeleid, door C. P. A. Bakker	1202	Tarwe; import(heffing) en export(restitutie), door W. C. Fiege met een naschrift van Drs. A. A. van Straaten	1210
Fiscale stimulans voor werken overzee, door Mr. A. M. Smulders	1205	Geld- en kapitaalmarkt, door Prof. Dr.-C. D. Jongman	1212

Met dit nummer is de 50e jaargang afgesloten.

Spanningen op de arbeidsmarkt

„Er zal nog eens gebrek aan domme mensen komen”.

(Oude volkswijsheid)

Het begint erop te lijken, dat we voorshands een overspannen arbeidsmarkt als een normaal verschijnsel kunnen gaan beschouwen. Een hele generatie werknemers heeft niet of nauwelijks meer enige herinnering aan de vooroorlogse werkloosheidsmisère. Ook voor de ouderen wijkt, naarmate jaar voor jaar de vraag naar arbeidskrachten groter is dan het aanbod, het spookbeeld van de massale werkloosheid verder terug.

Dat de vakbeweging na de oorlog zo lang bereid is gebleken, de mede-verantwoordelijkheid voor een geleide loonvorming te dragen, is niet in de laatste plaats te verklaren uit het werkgelegenheidsmotief. Het is symptomatisch, dat dit motief blijkbaar aan kracht heeft ingeboet, althans niet sterk genoeg meer schijnt om de weg naar meer vrijheid in de loonvorming te blokkeren. Ook het bedrijfsleven begint zich meer en meer in te stellen op een situatie van een permanent tekort aan arbeidskrachten, getuige o.a. de recente oprichting van de „Stichting Onderzoek Arbeidssituatie in het Rijnmondgebied”.

De huidige arbeidsmarktsituatie is structureel bepaald; conjuncturele depressies worden door een stevig front van hoge luchtdruk op een afstand gehouden. De krappe arbeidsmarkt is, behalve een economisch fenomeen, ook in belangrijke mate een voor de huidige sociale en sociaal-politieke realiteit bepalende factor. Aan de economische consequenties is zo voor en na wel de nodige aandacht geschonken, waarbij uiteraard de bijzonder sterke stijging van het loonkostenniveau in de afgelopen jaren in het middelpunt stond. De maatschappelijke gevolgen van een structureel arbeidstekort in een breder sociaal verband gezien, waren tot dusver nog geen onderwerp van studie.

In deze leemte is, als eerste aanzet, voorzien met het verschijnen van de dissertatie van Dr. P. van Berkel: „Spanningen op de arbeidsmarkt”, een onderzoek naar „de institutionele en sociaal-psychologische componenten in de structuur van een stedelijke arbeidsmarkt”¹⁾. Hoewel mij uit de lezing van dit geschrift nauwelijks is gebleken, welke „institutionele” componenten de auteur op het oog heeft gehad, kan toch voor het overige worden gesteld, dat Dr. Van Berkel de sociaal-wetenschappelijke literatuur heeft verrijkt met een vaardig geschreven, goed leesbare studie. Sociologische beschouwingen gaan dikwijls mank aan descriptieve eenzijdigheid. Van Berkel heeft het trekken van stoutmoedige conclusies en interpretaties niet geschuwd. Hij heeft hiermede bereikt, dat het door hem geschetste beeld van een stuk sociale realiteit niet achter een te overvloedig cijfermateriaal verborgen blijft.

De auteur heeft de huidige gespannen arbeidsmarkt als studie-object genomen. Hij definieert het begrip arbeidsmarkt niet in economische zin als de determinant van het niveau van lonen en arbeidsvoorwaarden, afhankelijk van vraag- en aanbodverhoudingen (de loonmarkt), maar als werkgelegenheidsmarkt, „waarop de distributie van arbeidsprestaties en het feitelijk ruilpro-

ces tussen vragers en aanbieders plaats heeft” (blz. 33). Hij zet zich hiermee af tegen een uitsluitend economische benadering van hetgeen zich bij de allocatie van arbeidskrachten afspeelt.

De traditionele arbeidsmarkttheorie legt zijns inziens een te eenzijdig verband tussen de financiële aspecten en de vraag- en aanbodverhoudingen op de arbeidsmarkt. Hij keert zich zowel tegen de abstracte benadering in de klassieke loontheorie als tegen de descriptieve benadering van de Amerikaanse „labor economists”. Nu is dunkt mij de stelling gewettigd, dat de economische theorie ons nog betrekkelijk weinig weet te zeggen over de invloed van de materiële arbeidsvoorwaarden op de allocatieprocessen op de arbeidsmarkt in een situatie van over-full employment.

Van Berkel had zich overigens reeds kunnen beroepen op hetgeen Barbara Wootton hierover in 1955 schreef:

„they (de klassieke loontheoretici, R.P.H.) postulate a world of pure acquisition and of pure competition. The men and women who people this world are deemed to be free of all the bewildering complexity of human motivation which occupies the science of psychology. They respond instead to a single motive — the urge to get more money, or more of the things that money will buy”²⁾.

Bij het huidige peil van welvaart en werkgelegenheid is de werknemer niet meer gedoemd zich in zijn arbeidsmarktgedrag uitsluitend te laten bepalen door financiële prikkels. Aan dit uitgangspunt ontleent Van Berkel's studie haar betekenis. De arbeidsmarkt als werkgelegenheidsmarkt is niet langer de plaats waarop vraag naar en aanbod van grote ongedifferentieerde groepen ongeschoolde en geschoolde arbeidskrachten elkaar ontmoeten. De werkgelegenheid valt uiteen in een veel gevarieerder en gedifferentieerder samenstel van niet-mededingende groepen dan vroeger ooit heeft bestaan. Er is een arbeidsmarkt ontstaan, waarop niet uitsluitend de verticale, op scholingsgraad gebaseerde, gelaagdheid, maar meer nog de in een horizontaal vlak bestaande verschillen in beroepseisen en werkomstandigheden bepalend zijn. Deze verschillen zijn voor het arbeidsmarktgedrag van de hedendaagse werknemer bepalend omdat de vergelijkingsmogelijkheden en de keuzemogelijkheden op de arbeidsmarkt sterk zijn toegenomen.

Daarnaast is, zo stelt de auteur, het lokale isolement van de vroeger geografisch gescheiden deelmarkten doorbroken. Men mag dus veronderstellen, dat de arbeidsmobiliteit sterk is toegenomen. De zuigkracht van de stedelijke arbeidsmarkten op de pendelgebieden levert hiervoor een bewijs. Toch blijkt het, volgens Van Berkel, dat de continuïteit van de arbeidsvoorziening in hoge mate afhankelijk is van de houding die de werknemers aannemen ten opzichte van de aard van het aangeboden werk en van de werkomstandigheden. De schrijver heeft meegewerkt aan het SORAH-project, het omvangrijk sociologisch onderzoek in de Rotterdamse

¹⁾ Verschenen bij J. A. Boom en Zoon, Meppel 1965, 200 blz., f. 11,50.

²⁾ In „The Social Foundations of Wage Policy”, George Allen & Unwin Ltd., Londen 1955, blz. 12.

en Amsterdamse havens. Zijn bewijsmateriaal ontleent hij voornamelijk aan gegevens, welke in het kader van dit onderzoek zijn verzameld. Hij gaat hierbij uit van de attitudes van „300 mannelijke technisch-uitvoerende werknemers” uit de industriële arbeidersbevolking van beide steden ten opzichte van de voor hen bestaande werkgelegenheidsalternatieven. De conclusie is, dat deze groep zeer selectief is in de beoordeling van de ter keuze staande arbeidsmogelijkheden. Hierbij spelen een rol: de aard van de te verrichten werkzaamheden, de arbeidsomstandigheden, de werktijdindeling, het sociaal aanzien van de werkzaamheden en de promotiemogelijkheden.

De huidige welvaart biedt niet alleen in de consumptieve sfeer een grotere mate van keuzemogelijkheid, met betrekking tot de produktieve arbeid zien we hetzelfde. Van Berkel licht dit toe aan de hand van de houding die de door hem onderzochte groep stedelijke werknemers aanneemt ten opzichte van het havenwerk. Indien zijn bevindingen juist zijn, ziet het er naar het mij voorkomt voor de toekomstige arbeidsvoorziening in de havens bijzonder ongunstig uit. In vrijwel alle opzichten is het oordeel van de „stedelijke werknemers” over de havenarbeid uitermate negatief. Het werk in de haven stelt fysiek zware eisen, de havenarbeid staat zeer laag in aanzien, het gaat om overwegend ongeschoold werk, de werktijden zijn bijzonder onregelmatig.

Deze reacties transponerend op een breder vlak, constateert de auteur dat het in toenemende mate moeilijk zal zijn, voldoende uit het stedelijke arbeidsreservoir te putten ter voorziening in de behoefte aan ongeschoolde krachten met weinig promotiemogelijkheden. Nog jaarlijks neemt het percentage van hen, die na de lagere school voortgezet onderwijs volgen, toe. Dit betekent tegelijkertijd een toenemend streven naar sociale stijngskansen en promotiemogelijkheden. Bedrijven en bedrijfstakken die in dit opzicht weinig te bieden hebben, zullen het moeilijk krijgen om de continuïteit in de arbeidsvoorziening te verzekeren. Reeds nu is men in de Rotterdamse haven voor ongeveer eenderde van de totale bezetting op pendelarbeiders aangewezen. Dit arbeidsreservoir van agrarische komaf is nog wel bereid tegen een relatief hoog loon de inconveniennten van het havenwerk op de koop toe te nemen. Zal dit zo blijven als ook het platteland meer industriële mogelijkheden gaat bieden en de plattelander meer in een industrieel klimaat wordt opgenomen?

Het beeld dat Van Berkel schetst biedt een somber perspectief voor alle bedrijven en bedrijfstakken die nog in hoge mate zijn aangewezen op ongeschoolde krachten. Als ik hem goed begrijp dreigt er een „structureel” tekort te ontstaan aan „domme-krachten” en onaangepasten, die zich bij de keuze van een werkkraan nog vrijwel uitsluitend laten leiden door de prikkel van een relatief hoog loon.

„De conclusie is, dat slechts specifieke (of: uitzonderlijke) groepen werknemers voor deze uitzonderlijke werkzaamheden disponibel zullen zijn: werknemers met een niet geslaagde sociale integratie, pendelarbeiders die gewend zijn aan een niet-industrieel arbeidstype en stedelingen met zó geheel eigen preferenties dat zij niet door het dominerende patroon van werk en werktijden beïnvloed worden” (blz. 158).

De verdienste van deze studie, overigens ook nog onderbouwd met voorbeelden uit de Rijnvaart, is dat zij

onze ogen opent voor een verschijnsel, dat mogelijk nog te weinig aandacht had. Het gaat hier om een ontwikkeling die waarachtig niet alleen voor „uitzonderlijke” bedrijfstakken als de havens of de Rijnvaart van belang is. Wij zien alom in de industriële wereld van vandaag, dat men voor de vervulling van bepaalde soorten werkzaamheden moet terugvallen op „pseudo-proletarische groeperingen”, die bereid zijn om de laagst geëvalueerde hand- en spandiensten te verrichten.

Wij zien dit niet alleen in Nederland. De schrijver gaat hier op blz. 153 zeer in het kort op in. In de Engelse industriële centra valt het zelfs bij oppervlakkige observatie op, dat specifieke werkzaamheden vrijwel uitsluitend door overzeese immigranten worden uitgevoerd. Er is in Europa op het ogenblik een volksverhuizing van ongekende omvang aan de gang. Van Berkel wijdt echter in zijn boek nauwelijks enige aandacht aan de buitenlandse arbeidskrachten. Is hierover, met name in Duitsland, niets gepubliceerd? Het is bepaald niet onwaarschijnlijk, dat degenen, die uit de Europese ontwikkelingsgebieden noordwaarts trekken, juist in de door Van Berkel bedoelde arbeidssituatie terecht komen.

Nogmaals, deze studie heeft ongetwijfeld grote waarde als „eye-opener”. Ik heb echter een beetje het gevoel dat de vraag, of we hier met een dreigend maatschappelijk structuurprobleem van grote omvang te maken hebben, c.q. zullen krijgen, niet voldoende uit de verf is gekomen. Is het waar dat we met een structureel bepaald residu van excessief laag geëvalueerde werkzaamheden blijven zitten, waartegenover geen voldoende aanbod zal staan? Een oplossing van dit probleem kan niet gelegen zijn in een bewuste Huxleyaanse bevolkingspolitiek, ten einde het aanbod van ongeschoolde of onaangepaste (sociaal slecht geïntegreerde) groepen arbeidskrachten te waarborgen. M.a.w., we kunnen niet kunstmatig een pseudo-proletarisch arbeidsreservoir in het leven houden. Of zou een revolutionaire technologische ontwikkeling het probleem vanzelf uit de wereld helpen?

De schrijver heeft een aantal factoren genoemd, die bepalend zijn voor de vraag welke soorten werkzaamheden tot de sub-cultuur van ons arbeidsbestel behoren. Eén van deze factoren is de regelmaat in arbeidstijd, corresponderend met een door hem gesignaleerde sterke afkeer van ploegendienst. Het feit, dat in Nederland hogere ploegentoeslagen worden betaald dan waar ook ter wereld, zou erop kunnen wijzen, dat deze constatering inderdaad juist is. Toch is het niet zo, dat de frequentie van ploegendienst positief correleert met zwaar, vuil, ongeschoold werk. In één van onze sterkst expanderende bedrijfstakken, de chemische industrie, is ploegendienst een technische noodzaak. Het gaat hier echter tegelijkertijd om een bedrijfstak met een relatief hoge scholingsgraad van de arbeidskrachten. Mogelijk zal een verdergaande mechanisatie, gepaard gaande met een verdere verkorting van de arbeidsduur, de (economische) noodzaak van meer ploegenarbeid met zich brengen. Ik ben er nog niet van overtuigd, dat dit uit het oogpunt van arbeidsvoorziening onoverkomelijke moeilijkheden zal opleveren.

Met deze kanttekeningen wil ik niet tekort doen aan de betekenis van de publikatie van Dr. Van Berkel. Zij drukt ook het Nederlandse bedrijfsleven nog eens met de neus op een structuurprobleem, waarvoor men wel degelijk oog dient te hebben. Beslissingen over ar-

De kwantitatieve woningnood maakt allens plaats voor een kwalitatieve: de gestegen welvaart heeft een koopkrachtige vraag naar betere en ruimere woningen geschapen. Gebrek aan vertrouwen in de doorstroming heeft de daartoe noodzakelijke beleidsaanpassing, t.w. minder woningwetwoningen, meer woningen in de andere sectoren, tegengehouden. Doorstroming wordt belemmerd door de steeds groter wordende verschillen in woonkosten tussen de diverse categorieën woningen, veroorzaakt door de hoge rentevoet voor hypothecaire leningen in de ongesubsidieerde sector in combinatie met de door de zgn. „pakketvorming” in de hand gewerkte manipulaties met grond- en bouwkosten. De steeds omvangrijker subsidies op woningwetwoningen maken de afstand naar een kostendekkend huurpeil voor deze woningen steeds groter; bovendien verdrijft de woningwetwoning-B de institutionele beleggers van de woningmarkt. De premiesector heeft voorts te kampen met moeilijkheden i.v.m. de zgn. stichtingskostengrens.

Het begint langzamerhand wel algemeen bekend te worden, dat het karakter van de woningnood geleidelijk verandert en wel van een kwantitatieve in een kwalitatieve nood.

De kwantitatieve nood, ofschoon in het algemeen nog wel aanwezig, heeft in de meeste gemeenten weinig of niets meer te betekenen. Het nog altijd vrij grote aantal gevallen van inwoning blijkt bij nadere beschouwing slechts voor een gering deel tot de reële vraag naar woningen te mogen worden gerekend. Een vrij groot aantal gevallen heeft betrekking op jeugdhuwelijken, die soms haastig gesloten zijn. De daarop betrekking hebbende inschrijvingen bij de huisvestingsbureaus vragen geen voorziening op korte termijn omdat de betrokkenen nog niet of nauwelijks in staat zijn de kosten van het gezin te dragen, terwijl het geld benodigd voor de inrichting van een zelfstandige woning in de regel ontbreekt.

Daarbij komt dat irrationele huurverschillen de doorstroming van oude naar nieuwe woningen hoe langer hoe moeilijker maken, waardoor de oude woningen in toenemende mate onderbezet raken. Tegen de achtergrond van deze huurverschillen is het ook niet meer verantwoord naar het middel van de vordering te grijpen om te komen tot een betere verdeling van de woonruimte. De resterende kwantitatieve woningnood komt dan ook nagenoeg geheel voor rekening van de huidige ongezonde huurpolitiek, die vooral de bewoners van oude woningen (woningen van vóór 1940) blijft bevoordelen ten opzichte van de bewoners van na de oorlog

(vervolg van blz. 1201)

beidbesparende investeringen dienen, in dit licht gezien, mogelijk niet alleen op grond van economische overwegingen, maar ook met inachtneming van sociale argumenten te worden genomen. Zeker is het, dat ook Dr. Van Berkels studie aantoonde, dat maatregelen ter verbetering van de werkomstandigheden en van het bedrijfsklimaat geen luxe franje meer zijn, maar van essentiële betekenis voor het verzekeren van de continuïteit in de arbeidsvoorziening. Men kan met hoog loon blijkbaar niet alles kopen.

Dordrecht.

Drs. R. P. HAVEMAN.

Nieuwe ontwikkelingen in het woningbouwbeleid

gebouwde woningen. Ook binnen de laatst genoemde categorie zijn de huurverschillen echter onverantwoord groot geworden, waarvan door de nieuwste huur- en subsidie maatregelen slechts een deel wordt weggenomen.

In de plaats van de kwantitatieve woningnood treedt thans de kwalitatieve woningnood meer op de voorgrond: het gebrek aan gerief en ruimte in de bestaande voorraad woningen. Met het toenemen van de welvaart, welke een koopkrachtige vraag naar betere en ruimere woningen heeft geschapen, heeft men bij de bepaling van het bouwbeleid tot nu toe weinig rekening willen houden.

Een logische consequentie van het constateren van een toenemende koopkrachtige vraag naar betere en grotere woningen zou zijn geweest het verminderen van het aantal woningwetwoningen en het vermeerderen van het aantal in de andere sectoren te bouwen woningen. De geringe politieke belangstelling voor een dergelijke beleidsaanpassing blijkt geheel op rekening te moeten worden geschoven van het gebrek aan vertrouwen in de doorstroming. Dit gebrek aan vertrouwen wortelt in de steeds groter wordende verschillen tussen de huren van woningwetwoningen enerzijds en de woonkosten bij het wonen in andere nieuwe woningen.

Tot voor kort bleef de zgn. pakketvorming in de woningbouw voor het grote publiek in het algemeen verborgen. Dit was mogelijk omdat de combinatie van woningwetwoningen en woningen in de ongesubsidieerde sector betrekking had op geheel verschillende objecten, die soms in verschillende gemeenten lagen. De kopers van woningen in de ongesubsidieerde sector wisten doorgaans niet eens dat zij enkele duizenden guldens extra moesten betalen om de bouw van woningwetwoningen elders tegen lagere prijs dan de reële prijs mogelijk te maken.

De nieuwste ontwikkeling op dit gebied is, dat complexen nagenoeg identieke woningen in bouwstromen worden gebouwd, waarbij een deel tot woningwetbouw wordt bestemd, een ander deel met premie wordt gebouwd en de rest zonder subsidie tot stand komt. Het publiek wordt dan geconfronteerd met de verschillen in woonkosten die door manipulaties met de grondkosten en met de bouwkosten ontstaan. De hoge rentevoet voor hypothecaire leningen draagt ertoe bij, dat het publiek ten aanzien van de ongesubsidieerde woningen

een afwachtende houding begint aan te nemen. Aangezien mij gebleken is, dat de kwantitatieve betekenis van dergelijke manipulaties door outsiders wordt onderschat, zal ik dit aan de hand van een gestileerd voorbeeld toelichten.

In de gemeente X heeft men grond beschikbaar voor de bouw van een aantal eengezinshuizen. De grondprijs komt uit op f. 4.000 per woning, terwijl de bouwkosten van een zeker type geschat worden op rond f. 26.000. Men besluit een gelijk aantal woningen in elk van de drie sectoren te bouwen. Daarbij wordt de grondprijs voor de woningwetwoning op f. 2000 gesteld, voor de premiewoning op f. 3.000 en voor de woningen zonder subsidie op f. 7.000 ¹⁾. Als bouwkosten wordt f. 22.000 berekend voor de woningwetwoningen, f. 25.000 voor de premiewoning en f. 31.000 voor de woning zonder subsidie. Om enig onderscheid te maken tussen de woningen worden in de premiewoning en in de woning zonder subsidie enige extra zaken aangebracht, die wij voor de vergelijking buiten beschouwing zullen laten.

Om de kapitaalslasten te berekenen, zullen wij uitgaan van de termijnen zoals deze voor woningwetwoningen worden aangehouden, d.w.z. 75 jaar voor de grond en 50 jaar voor de opstallen. De rentevoet voor de gehele investeringen stellen wij op 6 pCt. (voor de woningwetwoning op 4 pCt.).

Voor de gemiddelde woning zijn de kapitaalslasten:

6,077 pCt. van f. 4.000 grond	f. 243
6,344 pCt. van f. 26.000 opstallen	f. 1.649
totaal	f. 1.892

Voor de woning zonder subsidie zijn deze lasten:

6,077 pCt. van f. 4.000 grond (reële waarde)	f. 243
6,344 pCt. van f. 34.000 (restant koopsom)	f. 2.157
totaal	f. 2.400

Voor de premiewoning wordt dit:

6,077 pCt. van f. 4.000 grond	f. 243
6,344 pCt. van f. 22.000 (= f. 24.000 restant koopsom verminderd met stel f. 2.000 premie)	f. 1.395
totaal	f. 1.638

Voor de woningwetwoning is de uitkomst:

4,223 pCt. van f. 2.000 gereduceerde grondprijs	f. 84
4,655 pCt. van f. 22.000 restant kosten	f. 1.024
totaal	f. 1.108
Stel de jaarlijkse bijdrage in de exploitatiekosten bedraagt	f. 300
Op de exploitatierekening drukt dan per saldo	f. 808

Wanneer wij nu de overige exploitatiekosten begroten op f. 300 per jaar (belasting, verzekering, onderhoud) dan zijn de woonkosten:

voor de gemiddelde woning	f. 2.192 = 100 pCt.
voor de woning zonder subsidie	f. 2.700 = 123 pCt.
voor de premiewoning	f. 1.938 = 88 pCt.
voor de woningwetwoning	f. 1.108 = 51 pCt.

Een analyse van de verschillen is interessant.

Voor de woning zonder subsidie zijn de kosten f. 508 per jaar hoger dan voor de gemiddelde woning. Dit is de 50-jarige annuïteit van het „opzette” van f. 8.000.

Voor de premiewoning liggen de kosten f. 254 beneden het gemiddelde. Dit is voor de helft toe te schrijven aan de verlaagde grond- en bouwkosten en voor de andere helft aan de invloed van de premie (2 x de 50-jarige annuïteit van f. 2.000).

¹⁾ Dat meer extreme verdelingen voorkomen blijkt uit een mededeling van Prof. Van Beusekom in „E.-S.B.” van 24 november 1965.

Voor de woningwetwoning liggen de kosten f. 1.084 lager. Dit wordt veroorzaakt door:

a. de zichtbare subsidie van	f. 300
b. f. 4.000 verschrijving van kosten van de opstallen tegen de 50-jarige 6 pCt. annuïteit ad 6,344 pCt.	f. 253
c. f. 2.000 verschrijving van kosten van de grond tegen de 75-jarige 6 pCt. annuïteit ad 6,077 pCt.	f. 122
d. het verschil tussen 6 pCt. marktrente en 4 pCt. doorberekende rente:	
f. 2.000 × (6,077 — 4,223) pCt.	f. 37
f. 22.000 × (6,344 — 4,655) pCt.	f. 372
samen	f. 409
Totaal	f. 1.084

Er is weinig fantasie voor nodig om zich voor te stellen wat de toekomst van dit complex is. Afgezien van verdere inflatie is de koper van de woning zonder subsidie f. 8.000 kwijt, terwijl de koper van de premiewoning f. 4.000 kan incasseren. De woningwetwoning is zo aantrekkelijk geworden dat het de moeite loont om door middel van steekpenningen zo'n woning te mogen huren.

Om misverstand te voorkomen moet hierbij worden opgemerkt, dat het verschil in woonkosten niets met de draagkracht van de betrokkenen te maken heeft. De gemeente kan ongestraft een hoofdbatenaar of een hoofd van een school in de woningwetwoning huisvesten, terwijl de andere woningen worden gekocht door personen met een gelijk inkomen en wat spaargeld.

Het behoeft wel geen betoog, dat de premiewoningen van het voorbeeld vlot van de hand gingen. Met de woningen zonder subsidie ging het veel moeilijker. Grote nood en het ontbreken van enig uitzicht op een premiewoning, alsmede een vrees voor verdere prijsstijging doet velen ten slotte toch de grote stap wagen:

Wil men komen tot normale verhoudingen, dan is het noodzakelijk dat de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid een definitief einde maakt aan dergelijke praktijken. Het handhaven van die praktijken is niet alleen onrechtvaardig. Het lokt ook misbruik uit. Opdrachtgevers en aannemers worden thans gedwongen te balanceren op de grens van hetgeen nog juist toelaatbaar, misschien nog net geen valsheid in geschrifte is. Dat overigens de grens van het toelaatbare in dit opzicht dagelijks wordt overschreden kan ook de Minister niet onbekend zijn.

De moeilijkheden in de premiesector vloeien hoofdzakelijk voort uit de zgn. stichtingskostengrens (bouwkosten c.a. + grondkosten). Bij steeds stijgende grond- en bouwkosten, leidde het handhaven van een starre grens en het onvoldoende aanpassen daarvan, ertoe dat de met premie te bouwen huizen enerzijds steeds kleiner werden en anderzijds van steeds slechtere woonkwaliteit. Dit is een vorm van zuinigheid, die de wijsheid bedreigt. De bijv. geschrapte wastafel in de oudersslaapkamer of het fonteintje in de w.c. worden in vele gevallen later toch — en tegen hogere kosten dan bij de bouw — aangebracht.

In de praktijk werd de stichtingskostengrens toch nog aanvaardbaar geacht, zolang onbeperkt zonder subsidie kon worden gebouwd. Onder politieke druk werd echter de vrije sector tot een gebonden sector gemaakt. Onder het mom van het tegengaan van de bouw van luxe bungalows werd toen ook de bouw van eenvoudige woningen, die niet verschilden van de premiewo-

ningen, bemoeilijkt of onmogelijk gemaakt. De gevolgen zijn niet uitgebleven. Tegenover een steeds groeiende vraag werd een relatief steeds kleiner aanbod gesteld, dat de aannemers in staat stelde woningen zonder subsidie met woekerwinsten van de hand te doen. De hoge prijzen in deze sector werkten voorts als katalysator in de prijsvorming van de andere sectoren. Door de hierboven beschreven pakketvorming bleef de invloed hiervan voor het grote publiek tot nu toe verborgen.

In het nieuwe beleid zal de toekenning van subsidie voor huurwoningen (premiewoningen) *niet*, doch voor koopwoningen *wel* afhankelijk zijn van het inkomen van de bewoner. Als een stap naar gezonde verhoudingen valt dit toe te juichen. Tot dusverre is echter nog niet gebleken of degenen, die op grond van hun inkomen geen of slechts een kleine subsidie zullen ontvangen, wel een grotere woning zullen mogen bouwen dan in de laatste jaren mogelijk was. Het laatste is namelijk van groot belang voor de grote gezinnen, behorende tot de middengroepen, die hoe langer hoe meer het slachtoffer van de woningnood worden. In woningwetwoningen worden zij op grond van het inkomen niet toegelaten, in de premiesector konden voor hen al jaren lang geen huur- of koopwoningen van betekenis meer worden gebouwd, terwijl de ongesubsidieerde sector voor deze gezinnen onbetaalbaar is geworden. Nu de Minister het eerste subjectieve element in de bezitsvormingssector (verruimde premiesector) heeft gebracht door de premie afhankelijk te stellen van het inkomen, zou het nog maar een klein stapje zijn ook iets te doen voor de grote gezinnen. Ik denk bijv. aan een regeling, waarbij voor elk kind vanaf het vierde de stichtingskostengrens met 15 pCt. werd verhoogd. Daarbij hoort uiteraard een verhoging van de inkomensgrens welke verhoging op dezelfde wijze zou kunnen gelden.

De Minister heeft ten slotte een nieuw type woningwetwoning gelanceerd, de woningwetwoning-B, waarvan het uitvoeringsniveau op een duidelijk hoger niveau is afgestemd dan de gewone woningwetwoning. De woningwetwoningen-B zijn bestemd voor de „voorhoede” uit de arbeidersbevolking. Met dit type woningen komt de Minister op een deel van de woningmarkt, waarvan het aanbod tot nu toe uitsluitend door particulieren (hoofdzakelijk institutionele beleggers) werd verzorgd. In de praktijk zal men geen verschil zien met de premiehuurwoningen. De huurprijzen zullen misschien iets lager zijn door de zichtbare subsidie in de vorm van een bijdrage in het exploitatietekort en door de onzichtbare subsidie in de vorm van kapitaalvoorschotten tegen een lagere rente dan de marktrente. Dat het verschil met de premiehuurwoningen niet zo groot zal zijn, komt omdat talrijke premiehuurwoningen tot stand komen met subsidie van werkgevers die dan de beschikking krijgen over deze woningen. Het tot stand brengen van premiehuurwoningen begint echter steeds moeilijker te worden, hetgeen na het vorenstaande eigenlijk geen nadere toelichting meer behoeft.

Voor de ongesubsidieerde huurwoningen wordt de situatie nog veel moeilijker. Voor deze categorie woningen wordt de woningwetwoning-B een ernstige, oneerlijke concurrent. Het komt er immers op neer, dat de overheid gelijkwaardige woningen aanbiedt tegen huurprijzen die misschien 30 à 40 pCt. lager liggen dan de huren die de institutionele belegger moet vragen. Praktisch betekent de woningwetwoning-B, dat de centrale overheid een poging doet om de institutionele beleggers grotendeels van de woningmarkt te verdrijven. Het is mij reeds gebleken, dat men dit in deze kringen ook zo opvat. Voor het woonklimaat is dit bijzonder ongelukkig. De stap naar een grotere en meer gerief biedende woning dan de woningwetwoning-B wordt veel moeilijker gemaakt. De grote druk op het woonklimaat door de gewone woningwetwoning wordt nu nog groter gemaakt. Het is jammer, dat de overheid een deel van de woningmarkt tot zich trekt, waarop het particulier initiatief heeft getoond het beter te kunnen dan de overheid. Laten wij er vooral aan denken, dat de overheid het niet goedkoper doet. De rekening voor de schijnbaar lagere woonkosten wordt ons door de fiscus gepresenteerd.

Om de sterke stijging van grond- en bouwkosten op te vangen, heeft de Minister de subsidie op nieuwe woningwetwoningen extra verhoogd. Daarmede is de afstand naar een normaal huurpeil vergroot. Dit treft te ongelukkiger nu in het algemeen een hoger rentepeil als normaal wordt aangemerkt. De nieuwe algemene huurverhoging dekt slechts een gering deel van de sinds de vorige huurverhoging opgetreden stijging van de grond- en bouwkosten. De afstand naar een kostendeckend huurpeil wordt dus steeds groter. Als men ziet, dat in de nieuwste plannen voor woningwetwoningen wordt gerekend op een parkeerplaats voor één auto per woning; als men ziet hoe sterk het aantal autobezitters onder de bewoners van woningwetwoningen groeit en als men ziet, dat de meeste van deze bewoners nog een flink stuk belasting betalen, dan is er toch reden om zich af te vragen, of al deze subsidies werkelijk nodig zijn. Ik onderschrijf geheel het pleidooi van Prof. Dr. Ir. H. G. van Beusekom in „E.-S.B.” van 10 november 1965 voor een andere vorm van subsidie, nl. voor zover de betrokkenen een redelijk te achten huisvesting zonder subsidie niet kunnen betalen.

De algemene indruk van het geheel van maatregelen, dat ons als gericht op terugkeer naar normale verhoudingen wordt gepresenteerd, kan, helaas, niet gunstig zijn. De politici zijn kennelijk niet bereid de Nederlanders te leren, dat zij meer voor hun woning moeten over hebben, terwijl zij evenmin bereid zijn degenen die meer voor wonen over hebben daarvoor gelegenheid te geven. De woningnood wordt om politieke redenen gehandhaafd met volkomen negatie van hetgeen het grote publiek denkt.

Utrecht.

C. P. A. BAKKER.

(I. M.)

 N.V. SLAVENBURG'S BANK

Telkens als wij denken dat het onderwerp „ontwikkelingshulp” is doodgepraat, komt er weer een nieuw initiatief dat de belangstelling vraagt. Deze zomer was dat een rapport van de Amerikaanse adviescommissie voor buitenlandse hulp door privé-ondernemingen, onder voorzitterschap van A. K. Watson, uitgebracht aan het State Department in Washington. In de nazomer was dat voor Nederland de nota inzake ontwikkelingshulp van Minister Bot. Het Amerikaanse rapport geeft vier suggesties, waarvan de tweede een amendement is op de belastingwetten, waardoor verliezen van dochterondernemingen in onderontwikkelde landen kunnen worden verrekend met winsten in de Verenigde Staten en waardoor de belastingschuld van een Amerikaanse onderneming wordt vermindert met 30 pCt. voor investeringen gedaan in onderontwikkelde landen. Het gaat hier om ideeën en suggesties. Hoe ligt nu de fiscale situatie voor Nederlandse ondernemingen feitelijk, dus afgezien van eventuele wensen? Ons systeem is zo slecht nog niet, al zijn wij nog niet toe aan een investeringsaftrek van 30 pCt. (evenmin als de Verenigde Staten), concludeert de schrijver, die zelf adviseur is voor bedrijven met overzeese vestigingen.

Fiscale stimulans voor werken overzee

De jongste regeringsnota inzake ontwikkelingshulp opent belangrijke perspectieven en stimulansen voor industriële werkzaamheden in overzeese gebieden. Als wij de beschouwingen over deze nota goed hebben begrepen, zal het welslagen van de plannen, die in de nota worden ontvouwd, voor een groot deel afhankelijk zijn van het slagen van de samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven, althans wat betreft de investeringsprojecten die van het bedrijfsleven uitgaan.

Het is duidelijk geworden dat de stimulans, welke uitgaat van de reeds lang bestaande fiscale regelingen betreffende de onderontwikkelde landen, zoals die in Nederland na de oorlog tot stand zijn gekomen, onvoldoende bekendheid heeft bij degenen, die overwegen om in een onderontwikkelde land te gaan werken. Daarom volgt hier een beschrijving van een praktijkgeval met cijfers, waaruit de lezer zelf zijn conclusies kan trekken. Het is een soort beschrijving, die men in een handboek niet vindt.

Wij veronderstellen bekendheid met het bestaan van de tweezijdige regelingen ter vermindering van dubbele belasting, doorgaans verdragen genoemd. Voor de landen waarmee wij geen verdragen hebben afgesloten, geldt de eenzijdige regeling. Voor de onderontwikkelde landen geldt deze laatste regeling.

Wij gaan uit van een fictieve, Nederlandse n.v., die wij de N.V. „Breukelen” noemen; het overzeese onderontwikkelde land noemen wij — met excuses aan Erasmus — „Nowthere”¹⁾. De Nederlandse n.v. is producent van tandpasta. De goede reputatie van haar naar „Nowthere” geëxporteerd produkt bezorgt haar een uitnodiging om toe te treden tot „Toothpaste United Nowtheria (Limitada)”, in de wandeling „TUN” genoemd. Deze vennootschap zal door een plaatselijke fabrikant tezamen met Nowtheriaanse geldschietters worden opgericht met een geplaatst kapitaal van 1 mln.

De kapitaaldeelname van de N.V. Breukelen in TUN Ltda. is 16 pCt. of 160.000. Bovendien verschaft Breukelen fabricagekennis aan TUN en krijgt Breukelen daarom voor iedere tube tandpasta, welke de fabriek

TUN verlaat, een bedrag van 5 pCt. van de prijs af-fabriek. Breukelen laat enkele technici, employés van de Nowtheriaanse partner, die zelf oorspronkelijk een kleine fabrikant van tandpasta was, naar Nederland komen om hen de techniek van Breukelen bij te brengen. Het dividend, dat TUN zal geven, wordt geschat op 20 pCt.

Door de voorbereiders van het project worden de gegevens uit de belastingwetten van Nowthere verzameld. Deze blijken, wat de vennootschapsbelasting betreft, veel lager te zijn dan in Nederland, zoals dit in de meeste onderontwikkelde landen het geval is. Er is een belasting op de winst van de vennootschap van 20 pCt., die betaald moet worden door TUN vóórdat de dividenden worden uitgekeerd; bovendien is er een belasting „geheven aan de bron”, d.w.z. de belasting wordt ingehouden vóór uitbetaling aan de genietter, op dividenden (15 pCt. en op royalties (29 pCt.)²⁾.

De directie van „Breukelen” schat de produktie van TUN op 240.000 dozen tandpasta, zodat de geschatte bruto inkomsten worden:

20 pCt. dividend over Breukelens deelname à 160.000	= 32.000
Royalties gebaseerd op de produktie van 240.000 dozen	= 48.000
Totaal bruto inkomsten	= 80.000

Breukelen maakt nu de volgende opstelling:

N.V. BREUKELEN	
Dividend 32.000
Royalties 48.000
	80.000
<i>Belasting in Nowthere:</i>	
dividendbelasting 15 pCt. = 4.800
royaltybelasting 29 pCt. = 13.920
	18.720
Blijft over voor transfer naar Nederland: 61.280

Belasting in Nederland:

Wij nemen aan dat Breukelen deelnemingsvrijstelling krijgt ex art. 10 Vennootschapsbelasting en dat alleen de royalties belastbaar zijn in Nederland en dan nog slechts na aftrek van Nowtheriaanse belasting, zodat er overblijft als belastbaar bedrag in Nederland: 48.000 — 13.920 = 34.080	
hierover 45 pCt. Vennootschapsbelasting: 15.336
zodat overblijft na belasting in Nederland:	45.944

¹⁾ Wij gebruikten deze namen al in andere publikaties.

²⁾ De gegevens zijn ontleend aan bestaande systemen in Latijns-Amerikaanse landen en zijn als zodanig *niet* fictief.

Tot nu toe is er geen reden voor de directie van Breukelen om onder de indruk te zijn van de fiscale mogelijkheden voor Nederlanders in onderontwikkelde landen. Dit wordt echter anders als de directie besluit om de technische kennis over te dragen in Nowthere, d.w.z. technici van Breukelen naar Nowthere te sturen om daar ter plaatse de technici van Nowthere te instrueren. De reiskosten van de overzeese technici of de reiskosten van de Nederlandse technici komen ten laste van TUN, zodat dit weinig verschil maakt.

De fiscus in Nowthere gaat nu echter van een ander standpunt uit: N.V. Breukelen wordt beschouwd als fiscaal ingezetene van Nowthere. De inkomsten van Breukelen N.V. in Nowthere, dus die uit dividenden en die uit royalties worden bij elkaar opgeteld, met dien verstande, dat volgens de Nowtheriaanse belastingwet de dividenden voor 85 pCt. zijn vrijgesteld omdat TUN zelf al belast is geweest. Na aftrek van kosten blijft er een belastbaar bedrag over, dat aan een gestaffeld tarief is onderworpen van gemiddeld 21 pCt. Wat er overblijft wordt getransfereerd naar Nederland. De directie van Breukelen heeft er echter voor gewaakt, dat vaststond dat er in Nowthere door haar technici gewerkt wordt door middel van wat de Nederlandse belastingwet noemt: een vaste inrichting. De dividenden en de royalties gaan nu naar Nederland, waar zij niet opnieuw worden belast. De dividenden niet, omdat art. 10 Vpb. een vrijstelling geeft (zie boven) en de royalties niet, omdat de eenzijdige regeling ter vermindering van dubbele belasting een vrijstelling geeft van belasting over dat gedeelte van de winst dat in het buitenland verkregen is door middel van een vaste inrichting en onderworpen is aan belasting zoals hier het geval is. Door deze regeling zet de Nederlandse wetgever het Nederlands, geldopzuigend, fiscale „monster” een soort muilkorf op.

Er wordt nu een nieuwe berekening gemaakt:

N.V. BREUKELEN	
Dividend	32.000
Royalties	48.000
	bruto inkomen 80.000

Belasting in Nowthere:

geschatte extra onkosten vanwege vaste inrichting per jaar	10.000
vermindering van het dividendbedrag met 85 pCt. (zie explicatie in tekst)	27.200
	37.200

Het belastbaar bedrag is 80.000 — 37.200 = 42.800, waarover gestaffeld tarief van 21 pCt. = 8.988. Dit bedrag + kosten trekken wij af van het bruto inkomen 18.988

zodat overblijft belastingvrij in Nederland 61.012

In Nederland wordt verder geen belasting betaald.

Het verschil in netto resultaat (resultaat ná belastingen) tussen beide berekeningen is groot. Het voordelig verschil van rond 15.000 is voor 5.000 te danken aan het gunstiger belastingregime in Nowthere voor dividenden ³⁾ en voor 10.000 aan het gunstiger belastingregime in Nederland voor de royalties. Als de N.V. Breukelen niet erkend was als fiscaal ingezetene door de Nowtheriaanse fiscus, zou het gunstig verschil slechts 10.000 zijn geweest. Een erkenning als fiscaal ingezetene kan soms een kwestie van onderhandeling zijn.

Met het bovenstaande is een zwart-wit situatie geschetst. Allerlei omstandigheden kunnen het beeld verscherpen of verzachten. Als onkosten, in Nederland gemaakt voor research, bijv. ten behoeve van een bijzondere tandcrème, hebben geleid tot een vinding, die kennelijk vruchten afwerpt in royalties, zal uitgezocht moeten worden in hoeverre die onkosten, gemaakt om een bijna belastingvrij inkomen te creëren, aftrekbaar zijn. Maar, zoals gezegd, dit is slechts één voorbeeld van de vele varianten, die de praktijk biedt.

Naarden.

Mr. A. M. SMULDERS.

³⁾ De specialisten onder de lezers wijs ik erop dat ik de verfining, teweeggebracht doordat de kosten van de vaste inrichting van invloed zijn op de reductie van 85 pCt., verwaarloos omdat dit hier geen merkbaar verschil zou betekenen.

(I.M.)

U kunt Uw beleggingsrisico verdelen over circa 200 vooraanstaande

Waarom zoudt U meer risico nemen dan nodig is? Door aankoop van een aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verkrijgt U in feite een volledige aandelenportefeuille, veilig verdeeld over circa 200 zorgvuldig geselecteerde ondernemingen. Zodoende komen U de voordelen van aandelenbezit ten goede en ligt een aantrekkelijk rendement binnen Uw bereik.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

ondernemingen

N.V. VEREENIGD BEZIT VAN 1894

De voordelen van aandelenbezit met beperking van risico

WESTERSINGEL 84, ROTTERDAM

De auteur gaat in op enkele recente ontwikkelingen in de Europese woningbouw, zulks naar aanleiding van een zojuist uitgebracht rapport van de Economische Commissie voor Europa. Hij besteedt met name aandacht aan de omvang van de woningproductie in 1964 en de grootte van de in dat jaar gereedgekomen woningen, naar aantallen vertrekken en nuttige oppervlakte, en vergelijkt op deze punten de, dikwijls zeer uiteenlopende, tendenties in verschillende Europese landen; de ontwikkeling in Nederland blijkt dan tot tevredenheid te stemmen. Ook de bevolkingsgroei, één der determinanten van de woningbehoefte, komt aan de orde. Ten slotte plaatst de schrijver enkele kritische kanttekeningen bij het ontbreken van enige belangrijke Nederlandse gegevens in het rapport.

Woningbouw in Europa

Uit het onlangs verschenen „Annual Bulletin of Housing and Building Statistics for Europe, 1964” (een uitgave van de Economische Commissie voor Europa van de Verenigde Naties) blijkt dat in een aantal Europese landen de woningproductie in 1964 belangrijke veranderingen heeft ondergaan.

Aantallen nieuwe woningen.

Dat Nederland de plaats aan de top inneemt wat de relatieve toename van het aantal gereedgekomen woningen in 1964 betreft, liefst 27 pCt. meer dan in 1963, is een ontwikkeling die tot blijdschap stemt. Slechts Groot-Brittannië (+ 24,4 pCt.), Spanje (+ 24,3 pCt.), Ierland (+ 20,3 pCt.) en Denemarken (+ 16,5 pCt.) geven eveneens een vooruitgang van enige betekenis te zien. Nu kan een spectaculaire verandering van het ene op het andere jaar heel wel het gevolg zijn van toevallige omstandigheden, die zich niet behoeven te herhalen. Men dient daarom meer waarde te hechten aan de trendmatige stijging van de jaarlijks gereedgekomen woningen, zoals deze tot uitdrukking komt in de gemiddelde jaarlijkse toename berekend over de periode 1955-1964. In dat geval staat Nederland in West-Europa op de derde plaats, waarbij echter dient te worden opgemerkt, dat de stijging met gemiddeld 6,2 pCt. per jaar gebaseerd is op een hoger uitgangscijfer in 1955 (5,8 gereedgekomen nieuwe wooneenheden per 1.000 inwoners) dan bij de nummers één en twee, Italië en Frankrijk. Italië geeft een gemiddelde jaarlijkse stijging met 7,9 pCt. te zien, maar startte met 4,5 nieuwe eenheden per 1.000 inwoners; voor Frankrijk luiden deze cijfers 7,0 pCt., resp. 5,0 nieuwe eenheden (zie tabel 1).

Met 8,4 per 1.000 inwoners gereedgekomen woningen in 1964 staat Nederland op de vijfde plaats in West-Europa en op de zesde plaats op de lijst voor geheel Europa. Zweden en West-Duitsland bezetten achtereenvolgens de eerste en de tweede plaats. De Sowjet-Unie staat in Oost-Europa verreweg aan de top en is derde in Europa in zijn totaliteit. Het is wellicht dienstig hierbij te wijzen op het feit, dat de Sowjet-Unie na in 1959 met meer dan 3 mln. nieuwbouwwoningen, d.w.z. 14,5 per 1.000 inwoners, een hoge produktie te hebben bereikt, de daaropvolgende jaren steeds minder heeft gebouwd. Deze ontwikkeling is te meer opzienbarend omdat het hier gaat om hoofdzakelijk zeer kleine flats van minder dan 40 m², veelal met behulp van ver doorgevoerde industriële systemen gebouwd.

TABEL 1. Gereedgekomen woningen in Europa

	Aantallen			Grootte		
	in 1964 per 1.000 inwoners	gemiddelde procentuele stijging 1955-1964	procentuele stijging 1964 t.o.v. 1963	vertrekken per 1.000 inwoners	gemiddeld aantal vertrekken	nuttige oppervlakte „binnenwerks” in m ²
				van de in 1964 gereedgekomen woningen		
België	5,0 a)	2,1 b)	-10,5 c)			
Bulgarije	5,8	1,2 d)	8,0	13,0	2,2	59,2
Cyprus	4,0	6,3	-48,8			
Denemarken e)	8,2	3,6	16,5	31,2 f)	4,4 f)	
Finland	7,8	0,6	-19,5	30,1 f)	3,1 f)	59,0 f)
Frankrijk	7,6	7,0	9,7	41,9 g)	3,5 g)	72,4 g)
Groot-Brittannië ...	7,2	-0,9	24,4	26,1	3,7	
Hongarije	5,3	5,2	1,3	15,4	2,9	61,3
Ierland	3,2	-6,6	20,3			
Italië	8,8	7,9	7,1	32,4	3,7	
Joegoslavië	6,3	19,2	10,3	12,4 h)	2,0 h)	51,9 h)
Malta	3,9	-0,5	-27,8			
Nederland	8,4	6,2	27,0	42,9	5,2	95,0 i)
Noorwegen	7,7	-3,2	-1,4	35,5 f) j)	4,5 f) j)	84,1 j)
Oost-Duitsland	4,5	15,5	0,8	12,2	2,7	
Oostenrijk	5,9	3,4 d)	1,9	22,6	3,8	71,0
Polen	5,1	8,0	10,9	15,2	3,0	52,2 f)
Portugal	4,7	7,2	17,9			
Roemenië	6,5	15,8	1,3			47,4
Sowjet-Unie	10,2	9,9	-6,3			38,5 k)
Spanje	8,2	5,3	24,3	42,1	5,1 l)	67,8
Tsjechoslowakije	6,2	7,3	-1,7	18,9 l)	3,2 l)	58,5 l)
West-Duitsland	10,7	0,5 m)	9,5	43,4 j)	4,2 j)	76,3 j)
Zweden	11,4	4,3	7,1	43,7	3,8	74,5
Zwitserland	9,7	3,1	4,6	36,7 n)	4,3 n)	

Bron: „Annual Bulletin of Housing and Building Statistics for Europe, 1964”, E.C.E./U.N.O., New York 1965.

- Ontleend aan het Verslag over de ontwikkeling van de sociale situatie in de Gemeenschap 1964, Brussel 1965.
- 1957-1962.
- 1962 t.o.v. 1961.
- 1957-1964.
- Alleen steden en stedelijke agglomeraties.
- 1963.
- Keukens met een opp., kleiner dan 8 m², niet meegerekend.
- Vertrekken met een opp., kleiner dan 6 m², en keukens niet meegerekend.
- Maten „buitenwerks”.
- Vertrekken met een opp., kleiner dan 6 m², niet meegerekend.
- Huizenbouw door de agrarische bevolking niet meegerekend.
- Vertrekken met een opp., kleiner dan 8 m², en keukens van minder dan 12 m² niet meegerekend.
- 1960-1964.
- Alleen gemeenten met meer dan 1.000 inwoners.

Woninggrootte.

Tabel 1 laat voorts zien, dat de grootte van de gereedgekomen woningen van land tot land nogal sterk verschilt. Neemt men van de in 1964 gereedgekomen woningen het aantal vertrekken per 1.000 inwoners als maatstaf, dan staan wederom Zweden en West-Duitsland bovenaan, zij het dan in omgekeerde volgorde; Nederland volgt op de derde plaats.

Al zijn dan sommige kamers in ons land zo klein, dat deze in de statistieken van enkele andere landen niet zouden voorkomen, of slechts als een half vertrek zouden worden gerekend, dan nog kan men op basis van de in tabel 1 verzamelde gegevens concluderen, dat de totale Nederlandse woningproductie, wat het gemiddeld aantal vertrekken per (in 1964 gereedgekomen) woning betreft, aan de top staat. Dit blijkt ook uit het feit, dat behalve Groot-Brittannië geen enkel ander land zoveel eengezinswoningen bouwt, zoals tabel 2 aantoot.

TABEL 2.

In 1964 gereedgekomen huizen met een of twee wooneenheden
(in pCt. van de totale huizenproductie)

Groot-Brittannië	75
Nederland	72 a)
Noorwegen	67,1 b) c)
Joegoslavië	65,8
Verenigde Staten	65 d)
Denemarken	61,5 e)
West-Duitsland	46,3 e)
Oostenrijk	37,0
Finland	31,0
Zweden	30,7
Frankrijk	28,5
Spanje	9,5 e)
Oost-Duitsland	0

Bron: „Annual Bulletin of Housing and Building Statistics for Europe, 1964”, E.C.E./U.N.O., New York 1965.

a) Ontleend aan het Jaarverslag 1964 van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid.

b) 1963.

c) Vrijgezellen- en bejaardenwoningen niet meegerekend.

d) Aangevangen nieuwbouw.

e) Met inbegrip van wooneenheden, die op boerderijen betrekking hebben.

Vooruitzichten.

Tal van landen hebben voor de komende jaren tamelijk ambitieuze plannen. Het Nederlandse bouwprogramma, dat voor 1966 de opvoering van het aantal begonen woningen tot 125.000 en bovendien een verbetering van de grootte en de kwaliteit van nieuwbouwwoningen verwacht, is hiervan een sprekend voorbeeld. Het streven is om tot een produktie van ongeveer 10 woningen per 1.000 inwoners te geraken, een cijfer dat — zij het dan op wat langer zicht, te weten tegen 1970 — ook in Groot-Brittannië en Frankrijk wordt aangehouden. De ontwikkeling van het aantal woningen, met de bouw waarvan is begonnen (tabel 3), wijst erop dat deze drie landen op de goede weg zijn, al zal 1965 voor het Verenigd Koninkrijk ten gevolge van de betalingsbalanscrisis wat minder gunstige cijfers te zien geven.

Ook Denemarken vertoont een flinke vooruitgang, maar ook hier dreigt — met name door de sterke stijging van de rente — een minder gunstige ontwikkeling. Door de krapte op de Deense kapitaalmarkt zijn de voorwaarden voor hypothecaire leningen momenteel zodanig, dat een woningwetwoning met drie kamers en een keuken tussen f. 500 en f. 600 per maand aan huur gaat kosten. In Italië is de klap van de bestedingsbeperking van 1964 op de bouwmarkt hard aangekomen: het aantal woningen, waarmee een begin is gemaakt, is met bijna 30 pCt. gedaald. Volgens de laatste berichten valt in Zwitserland in 1965 een soortgelijke ontwikkeling te constateren, omdat aldaar de markt voor dure, niet gesubsidieerde, woningen verzadigd dreigt te raken. Voor de Duitse Bondsrepubliek zijn de vooruitzichten voor de komende jaren minder gunstig, aangezien ook hier de hypotheekrente sterk is opgelopen, terwijl de subsidies verder worden verminderd.

TABEL 3.

Aangevangen nieuwbouw in enige Europese landen

(× 1.000)

	1963	1964
Denemarken	33,3	44,9
Finland a)	40,3	28,4
Frankrijk a)	509,8	559,8
Groot-Brittannië	377,1	435,9
Italië a)	648,4	460,5
Nederland	93,8	108,8
West-Duitsland a)	534,0	555,7
Zweden	87,1	95,8

Bron: „Annual Bulletin of Housing and Building Statistics for Europe, 1964”, E.C.E./U.N.O., New York 1965.

a) Vergunning verleend.

Bevolkingsgroei.

Aangezien de groei van de bevolking één van de beslissende determinanten van de toekomstige woningbehoefte is, lijkt ons een kleine greep uit de hierop betrekking hebbende gegevens op zijn plaats. Turkije vertoont, met een gemiddelde jaarlijkse bevolkingstoename van 29,1 per 1.000 inwoners (periode 1955-1964), de sterkste stijging. Waar de woningbouw in Turkije in dezelfde periode vrijwel op het beginpeil is blijven staan, is het duidelijk dat de woningnood hier van jaar tot jaar sterk is gestegen. Dit geldt met name voor de steden, die, niettegenstaande de daar heersende overbevolking gepaard gaande met werkloosheid, een grote aantrekkingskracht op de agrarische bevolking uitoefenen. De Sowjet-Unie volgt op grote afstand als tweede met gemiddeld 17,1 pro mille, hetgeen vrijwel gelijk is aan de Verenigde Staten (17,0 pro mille). Het verschil ligt alleen hierin dat in de Verenigde Staten ook de immigratie van grote invloed is; het cijfer voor de Sowjet-Unie heeft vrijwel alleen betrekking op de natuurlijke aanwas. Vermeldenswaard is misschien ook nog, dat het Russische cijfer sedert enkele jaren regelmatig en in niet onbelangrijke mate achteruit gaat: van 18,5 pro mille in 1961 tot 13,1 pro mille in 1964.

Immigratie is zeker de oorzaak van het enigszins verrassende feit dat Zwitserland in West-Europa aan de top staat: 16,9 pro mille gemiddeld gedurende de laatste 10 jaar met sterke schommelingen: 29,8 pro mille in 1962, het jaar daarop 19,4 pro mille. Na Polen (gemiddeld 16,0 pro mille) volgt Nederland met gemiddeld 13,3 pro mille en met uitschieters in 1960 (11,8 pro mille) en in 1958 (15,0 pro mille). Oostenrijk is, als wij Ierland tenminste buiten beschouwing laten (gemiddeld —5,2 pro mille!), wat West-Europa betreft, hekkesluis met gemiddeld 3,1 pro mille, gevolgd door Groot-Brittannië, waar het gemiddelde van 5,6 pro mille de laatste jaren overtroffen wordt, met 1962 als hoogtepunt: 9,7 pro mille. Ook hier speelt immigratie een niet onbelangrijke rol. Opmerkelijk is ook de jongste ontwikkeling in België: met een tienjaarsgemiddelde van 6,1 pro mille neemt dat land een lage plaats in. Na een dieptepunt echter van 3,4 pro mille in 1961, valt een sterke opgang waar te nemen en wel tot 9,5 pro mille in 1964.

Slotopmerking.

Het Bulletin bevat nog vele andere belangwekkende gegevens over de bouwnijverheid, bijv. aangaande de opdrachtgevers, de constructiewijze, de werkgelegenheid, produktie en indexcijfers van bouwmaterialen, de

ontwikkeling van de indexcijfers van kosten van levensonderhoud en van de huren.

Over het algemeen treft men voor Nederland alle recente gegevens aan, maar er zijn er enkele, die nu ontbreken, doch in een volgende uitgave zeker kunnen worden aangevuld. Zo ontbreekt ons land in de tabel waarin de verdeling van de nieuwbouw in eengezinswoningen en flatgebouwen wordt gegeven, hoewel deze cijfers zonder meer uit het jongste jaarverslag van de Centrale Directie van de Volkshuisvesting en de Bouwnijverheid kunnen worden gelicht. Hetzelfde geldt voor de „nuttige vloeroppervlakte”. Al werkt het Bulletin met afmetingen binnen de muren en het Jaarverslag met maten „buitenwerks”, het kan niet te moeilijk zijn om de gegevens van de Centrale Directie aan de internationaal gebruikte maatstaven aan te passen.

Ten slotte ontbreekt het cijfer voor 1964 van het

aandeel van de woningproductie in het bruto nationaal produkt, hoewel gegevens hieromtrent onder meer in het Centraal Economisch Plan 1965, dat reeds in het voorjaar verscheen, werden gepubliceerd. De aldaar vermelde absolute cijfers zijn te herleiden tot een percentage van 4,75, hetgeen duidelijk aantoonde dat het aandeel van de volkshuisvesting niet slechts absoluut maar ook in verhouding tot het groeiende nationaal produkt sterk is toegenomen, nl. binnen twee jaar met meer dan 20 pCt. Dit is reeds daarom vermeldenswaard, omdat nog slechts enkele jaren geleden (in de E.E.G-prognose „De vooruitzichten van de economische ontwikkeling in de E.E.G. van 1960 tot 1970”) verondersteld werd, dat het aandeel van de woningbouw zou teruglopen van 4,4 pCt. in 1960 tot maximaal 3,9 pCt. in 1965.

Amsterdam.

H. UMRATH.

MEEES & HOPE

BANKIERS

AMSTERDAM-ROTTERDAM

De firma's

R. MEEES & ZONEN te ROTTERDAM

en

HOPE & CO te AMSTERDAM

welke sedert 1962 een belangengemeenschap vormen, zullen hun bedrijven per 1 januari 1966 voeren onder de firmanaam

MEEES & HOPE

Tarwe

Import(heffing) en export(restitutie)

Bij het artikel van Drs. A. A. van Straaten over bovenstaand onderwerp in „E.-S.B.” van 3 november 1965 zouden wij, ter verduidelijking van de achtergronden, gaarne een enkele kanttekening plaatsen.

In de aanvang van het seizoenjaar 1964/65 werd de graanhandel geconfronteerd met het feit dat bij een record tarwe-oogst van rond 700.000 ton — mede een gevolg van de (voortijdige) aanpassing van de Nederlandse tarweprijs aan de toekomstige hoge E.E.G.-tarweprijs — export van een hoeveelheid in de orde van grootte van 200.000 ton noodzakelijk zou zijn om staatsinterventie op grote schaal op de Nederlandse markt te voorkomen.

Hierbij werd uitgegaan van:

— een inmalingspercentage van 40 à 45 voor Nederlandse tarwe bij de produktie van broodbloem;

— een import van Franse tarwe in dezelfde orde van grootte als in het seizoenjaar 1963/64, nl. rond 70.000 ton;

— een eigen verbruik, verbruik voor zaaidoeleinden en afzet in de veevoedersector van gedenatureerde tarwe van ca. 100.000 ton.

De voornaamste markt die voor deze export in aanmerking kon komen, was Engeland. Levering tegen prijzen die beneden de wereldmarktprijs liggen, is daar overigens uitgesloten door een systeem van minimum importprijzen, country- en consignmentlevies. De Nederlandse tarwe-exporteurs hebben zich vele inspanningen getroost om genoemde hoeveelheid te exporteren. Aanvankelijk liet Den Haag zich in lovende zin over deze activiteiten uit (erg veel vertrouwen in de mogelijkheid van slagen was er aanvankelijk niet). In een later stadium werd de wenselijkheid van afremmen te kennen gegeven. De tarwe-exporthandel heeft zich tegen dit laatste ten sterkste verzet. Een ingrijpen van overheidswege „midden in de rit” zou tot ernstige onderlinge concurrentieverstoring hebben geleid.

De import van Franse tarwe geschiedt met een E.E.G.-preferentie van f. 4 per ton. Voorts is de kwaliteit van de Franse tarwe in doorsnee beter dan die van de Nederlandse tarwe. In het kader van de E.E.G.-graanregeling kan aan deze import alléén geen enkele directe belemmering in de weg worden gelegd. Ander-

zijds verstrekt de Nederlandse overheid een hoge opslagvergoeding (f. 3,50 per ton per maand) voor in Nederland geteelde tarwe. Het gevolg hiervan is een tendentie „op zijn voorraden te blijven zitten”. De export van Nederlandse tarwe naar derde landen beperkte zich in het seizoenjaar 1963/64 tot enkele tienduizenden tonnen.

Bij een prognose voor het seizoenjaar 1964/65 was het, rekening houdend met het bovenstaande, dan ook redelijk uit te gaan van een import van Franse tarwe in dezelfde orde van grootte als de hoeveelheid die in het voorafgaande seizoenjaar werd geïmporteerd, nl. ca. 70.000 ton. Er werd in feite ca. 125.000 ton Franse tarwe geïmporteerd. Slechts het verschil tussen deze beide hoeveelheden, dus ca. 55.000 ton, representeert het verlies ad ca. f. 180 per ton (in totaal ca. f. 10 mln.) dat voor het Landbouw-Egalisatiefonds vermeden had kunnen worden, zonder — in de gegeven situatie — tot protesten en wellicht tegenmaatregelen (bijv. in de veredelingssector) van Frankrijk aanleiding te geven.

Tegenover dit „macro-economisch verlies” staat overigens de winst die de Nederlandse volkshuishouding ten goede is gekomen ten gevolge van de activiteiten (transport-, bank- en verzekeringswezen) om deze 55.000 ton te exporteren.

Het is niet op voorstel van de graanhandel — die bij herhaling op het nadeel ervan heeft gewezen — dat de Nederlandse regering destijds te Brussel wat betreft de periode tot 1 juli 1965 heeft ingestemd met het principe van de vergoeding van de graanexporten van lid-staten naar derde landen uit het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds op basis van de *netto* exportpositie.

Wat betreft de situatie in het lopende seizoenjaar: indien wij in de hierboven genoemde uitgangspunten een correctie van minus 30.000 ton aanbrengen voor de Nederlandse tarweproduktie 1965 in vergelijking met die van 1964, is een export in de orde van grootte van 170.000 ton noodzakelijk om staatsinterventie op grote schaal te voorkomen. Dit nu is het kwantum dat naar onze schatting eind augustus voor export was aangemeld. Sindsdien bestaat er een feitelijke exportstop. Tot ernstige concurrentieverstoring binnen de Nederlandse graanhandel heeft zulks ditmaal niet geleid, omdat deze handel aan die exporten maar in beperkte mate heeft kunnen deelnemen.

Ten slotte de toekomst: na 1 juli 1967 zal de Nederlandse markt overstromend kunnen worden met Franse tarwe. De E.E.G.-preferentie zal dan niet f. 4 per ton, maar maximaal ca. f. 26 per ton (!) bedragen. Bij een Nederlandse tarweproduktie van ca. 800.000 ton zullen

(I. M.)

Beleg modern
beleg in

InterUnie

INTERUNIE

EINDE ZEVENDE TIJDVAK

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

dan honderdduizenden tonnen naar derde landen moeten worden geëxporteerd, wil men althans overheidsinterventie op zeer grote schaal voorkomen. Een ieder die enigermate met deze materie bekend is, weet dat voor een commercieel verantwoorde export de keuze beperkt is.

Niet verwacht mag worden dat Engeland, wanneer in de komende anderhalf jaar geen regelmatig aanbod onzerzijds is te garanderen, tot 1 juli 1967 een plaatsje voor ons op de Engelse markt zal vrijhouden.

Rotterdam.

W. C. FIEGE.

NASCHRIFT

De gewaardeerde kanttekeningen van de heer Fiege geven mij aanleiding tot de volgende opmerkingen:

1. Bij het begin van het oogstjaar 1964/65 werd, zoals de heer Fiege aangeeft, o.a. uitgegaan van een import van Franse tarwe, overeenkomende met de invoer ervan gedurende het oogstjaar 1963/64, nl. 70.000 ton. Ik vraag mij af waarom dat oogstjaar als basis is genomen. De kwaliteit van de Nederlandse tarwe-oogst 1963/64 liet namelijk veel te wensen over, zodat dit oogstjaar stellig niet als een normaal jaar kan worden beschouwd. Hierbij komt nog dat de omvang van de Nederlandse oogst in 1964/65 ca. 175.000 ton groter was dan in 1963/64, terwijl Nederland t.a.v. zachte tarwe self-supporting is.

Vermeld uitgangspunt komt er in feite op neer dat Nederland 70.000 ton Franse tarwe invoert (ontvangst aan invoerheffing ca. f. 1,4 mln.), waardoor Nederland 70.000 ton inlandse tarwe dient te exporteren naar derde landen (toekenning aan exportrestitutie ca. f. 12,6 mln.), hetgeen macro-economisch een nadelig verschil oplevert van f. 11,2 mln. Om een dergelijk onnodig verlies als uitgangspunt te nemen, lijkt mij onjuist.

Hierbij valt nog op te merken, dat Nederland door de Europese Commissie wordt beschouwd als een „tekort”-gebied voor tarwe (consumptie 1 mln. ton, productie 700.000 ton); voor zachte tarwe behoort Nederland echter tot een „overschot”-gebied (consumptie zachte tarwe 400.000 ton, productie 700.000 ton). Aangezien in dit verband alleen de zachte tarwe van belang is, lijkt het niet logisch Nederlandse import van dergelijke tarwe als uitgangspunt te nemen.

2. Met de kanttekening dat in Nederland een tendentie bestaat „op zijn voorraden te blijven zitten” als gevolg van de hoge opslagvergoeding (f. 3,50 per ton per maand) voor in Nederland geteelde tarwe, wordt gesuggereerd, dat mogelijk gedurende bepaalde perioden te weinig inlandse tarwe wordt aangeboden, waardoor de vraag zich richt op Franse tarwe. Het komt mij voor dat hier eveneens de opslagvergoeding in Frankrijk beschouwd dient te worden. In dit land bedraagt de vergoeding f. 2,95 per ton per maand gedurende 10 maanden, dus in totaal f. 29,50 per ton. In Nederland wordt de opslagvergoeding van f. 3,50 verstrekt gedurende 8 maanden, dus in totaal f. 28 per ton. De conclusie lijkt dan ook gerechtvaardigd dat er in Frankrijk zeker zo veel aanleiding bestaat als in Nederland om „op de voorraden te blijven zitten”.

De in Nederland bestaande grotere tendentie om tarwe op te slaan en niet in voldoende mate te verkopen aan de maalindustrie, is veeleer toe te schrijven aan de

verwachting van de opslaghouders dat in de nabije toekomst de exportrestitutie weer zodanig wordt dat tarwe met meer winst aan derde landen kan worden verkocht.

3. Zoals reeds is gebleken onder 1, kan ik het niet eens zijn met de berekening dat slechts een verlies is geleden over een uitvoer van 55.000 ton tarwe. Nederland was namelijk verplicht 125.000 ton te exporteren als gevolg van de Franse import van dezelfde hoeveelheid. Dat hiertegenover waarschijnlijk positieve factoren staan voor de Nederlandse volkshuishouding op het gebied van transport-, bank-, verzekeringswezen en niet te vergeten op het gebied van de handel, is juist.

Als een oorzaak van de verliesgevende onnatuurlijke tarwestroom (import van zachte tarwe uit Frankrijk, daardoor export naar derde landen van zachte Nederlandse tarwe), heb ik vermeld dat Frankrijk de restitutie bij export van tarwe naar derde landen in belangrijke mate heeft gekort, terwijl in Nederland de hoge exportrestitutie of niet of in geringe mate werd verlaagd. Het lag dan ook voor de hand dat de export van Nederlandse tarwe werd gestimuleerd, terwijl ter compensatie van het daardoor ontstane tekort aan zachte tarwe, tarwe uit Frankrijk werd geïmporteerd.

Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat, indien Nederland dezelfde korting op de exportrestitutie had toegepast als Frankrijk, deze oorzaak van de onnatuurlijke tarwestroom was weggenomen. Dat een dergelijke Nederlandse maatregel „tot protesten en wellicht tegenmaatregelen (bijv. in de veredelingssector) van Frankrijk aanleiding zou geven”, is niet geheel duidelijk.

5. Gegeven het feit dat tot 1 juli 1965 „de vergoeding van de graanexporten van lid-staten naar derde landen uit het Europese Oriëntatie- en Garantiefonds op basis van de netto exportpositie” plaatsvond, was het voor Nederland, dat ook toen geen netto exportpositie had, raadzaam om *onnodige* export van inlandse tarwe te voorkomen. Immers, de restituties, die Nederland verleent bij de export van graan, komen dan volledig ten laste van de Nederlandse volkshuishouding.

6. Ook bij de beschrijving van de situatie in het lopende oogstjaar gaat de heer Fiege ervan uit dat een import zal plaatsvinden van 70.000 ton Franse tarwe. Aangezien de Nederlandse productie van zachte tarwe ook dit jaar weer (aanzienlijk) groter zal zijn dan de Nederlandse behoeften, acht ik invoer van 70.000 ton Franse tarwe, dus zachte tarwe, onnodig. De noodzakelijke export van inlandse tarwe zou dan ook volgens mij zijn 100.000 ton en niet 170.000 ton.

Of de export niet „tot ernstige concurrentievervalsingen binnen de Nederlandse graanhandel heeft geleid” wordt bepaald door hetgeen verstaan wordt onder „ernstige”. In het begin van de oogst kon de maalindustrie, in tegenstelling tot voorgaande jaren, vrijwel geen inlandse tarwe kopen tegen redelijke prijzen, aangezien de tarwe-exporteurs grote contracten afgesloten hadden (dank zij hoge exportrestituties) die binnen enkele maanden moesten worden afgewikkeld. Als gevolg hiervan heeft de maalindustrie zachte (Franse) tarwe gekocht tegen prijzen, die lager waren dan de prijzen van inlandse tarwe.

's-Gravenhage.

Drs. A. A. VAN STRAATEN.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Het verder teruglopen van de kredieten in rekening-courant bij De Nederlandsche Bank duidde op een voortgaande ontspanning op de geldmarkt in de 13 december eindigende zevendaagse periode. Uit hoofde van de daling van de bankpapiercirculatie (met f. 127 mln.) en een vermindering van het saldo van het Rijk bij de Centrale Bank (f. 47 mln.) werd de kaspositie van de banken verbeterd. Door de vermindering van de deviezenreserves van de circulatiebank werd daarentegen f. 114 mln. aan de liquiditeiten der banken onttrokken. Per saldo echter verbeterde het tegoed van deze instellingen met f. 64 mln. tot f. 135 mln., waardoor het tegoed boven het saldo dat ingevolge de kredietrestrictie-regeling moet worden aangehouden, uitkwam.

In de afgelopen week bleef de invloed van de Kerstdagen op de bankpapieromloop nog beperkt. De uitkering van het Rijk aan de gemeenten op 15 december verruimde de markt met ca. f. 200 mln. De binnen

MINISTERIE VAN FINANCIËN

Bij de Directie Binnenlands Geldwezen, Bureau Geld- en Kapitaalverkeer, kan worden geplaatst een

JONGE ECONOOM

die voornamelijk zal worden belast met werkzaamheden, verband houdende met monetaire beleidsvraagstukken, spaar- en bankwezen, de geld- en kapitaalmarkt en de uitvoering van de Wet kapitaaluitgaven publiekrechtelijke lichamen.

Salarisgrenzen van f. 983,— tot f. 1.380,— per maand, exclusief 5,3 pCt. huurcompensatie en 4 pCt. vakantie-toelage.

A.O.W.-premie voor Rijksrekening.

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Schriftelijke sollicitaties onder vac.no. 5-3020/7188 (in linkerbovenhoek brief en env.) zenden aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

Op onze afdeling Beleggingen hebben wij gezien de steeds groeiende omvang van onze activiteiten plaatsingsmogelijkheden voor een ervaren

beleggingsadviseur

en

beleggingsanalist

Onder vermelding van de functie gelieve gegadigden uitvoerig te schrijven aan de

NEDERLANDSCHE CREDIETBANK N.V.

Afdeling Personeelzaken,
Postbus 941, Amsterdam.

Discretie wordt verzekerd.

BUREAU VOOR STEDEBOUW EN RUIMTELIJKE VORMGEVING IR. W. WISSING b.i.

Marijkensingel 45, Barendrecht

vraagt

een medewerker

voor de juridische en administratieve voorbereiding en begeleiding van structuur- en bestemmingsplannen.

Sollicitaties schriftelijk aan bovengenoemd bureau.

Voor de functie van

Directeur

voor de te stichten

Verkeersdienst

worden gegadigden opgeroepen, die door opleiding en ervaring in staat zijn deze dienst op te bouwen en te leiden.

Deze dienst zal organiek worden ondergebracht bij de dienst van Openbare Werken, met dien verstande, dat de te benoemen directeur voor wat zijn vakgebied betreft, zelfstandig aan Burgemeester en Wethouders zal adviseren.

Zijn werkzaamheden zullen zijn gericht op:

het geven van verkeerstechnische adviezen bij en van verkeerstechnische begeleiding aan stedenbouwkundige en bouwplannen, alsmede het adviseren terzake van de vrijheid en de veiligheid van het verkeer in de ruimste zin, het openbare vervoer daarin begrepen, mede met het oog op de benodigde verkeersruimten.

Gedacht wordt aan een functionaris met een veelzijdige ervaring op dit gebied na een universitaire of hogeschoolopleiding. Ook anderen die op grond van voldoende kennis en ervaring menen geschikt te zijn, kunnen solliciteren.

De honorering — in overeenstemming met de toe te kennen positie — zal in overleg met de kandidaat, afhankelijk van zijn kwaliteiten, worden bepaald.

Belangstellenden voor deze functie worden verzocht hun sollicitatie te zenden aan de hoofddirecteur van Openbare Werken, Achter Clarenburg 12, Utrecht, onder vermelding op de enveloppe van VDnr. 1965.

afzienbare tijd verwachte druk op de liquiditeit der banken in verband met Kerstmis en de jaarultimo hield de callgeldrente op 3 pCt.

In het buitenlands actief bedrijf der banken bleven de uitzettingen op de open geldmarkt sedert eind 1964 vrijwel onveranderd, waartegenover de uitzettingen op de besloten geldmarkten, bestaande uit kredieten in gulden, een stijging met f. 663 mln. lieten zien. De bedragen die buitenlandse banken in Nederland deponeren, blijven oplopen. Sedert eind 1964 heeft de stijging f. 951 mln. bedragen. Het netto buitenlands actief der banken is door al deze bewegingen gedaald, nl. van f. 1.111 mln. per ultimo 1964 tot f. 802 mln. eind oktober 1965.

Kapitaalmarkt.

Het spaaroverschot bij de traditionele spaarbanken (R.P.S., boerenleenbanken en algemene spaarbanken) in de periode januari/oktober 1964 heeft f. 983 mln. bedragen. In dezelfde periode van 1965 zagen de spaarbanken f. 1.147,7 mln. naar zich toevloeien. De besparingen van particulieren bleven derhalve toenemen. Niettegenstaande in november in anticipatie op de belastingverhogingen grote aankopen in duurzame consumptiegoederen hebben plaatsgevonden en daardoor de besparingen zijn

aangetast, blijft het saldo van inleggingen boven terugbetalingen positief. De bij de Nederlandse Spaarbankbond aangesloten spaarbanken boekten een spaaroverschot in november van f. 16 mln. tegen f. 30,6 mln. in de vergelijkbare maand in 1964. In de eerste 11 maanden van 1965 bedroeg het inlegexcedent bij deze groep f. 367 mln. tegen f. 336 mln. in dezelfde periode van 1964. Bij de handelsbanken blijkt het spaarverschil terug te lopen. In de periode januari/oktober 1964 heeft het f. 33³ mln. bedragen, in het vergelijkbare tijdvak van 1965 f. 200 mln. Hier zal echter in mindere mate de aankoop van duurzame consumptiegoederen een rol hebben gespeeld dan de grotere belangstelling voor hoger renderende effecten.

Op de hypotheekmarkt blijkt de hoge rente een duidelijke invloed te hebben. In de eerste helft van 1964 hebben de nieuw ingeschreven hypotheekruim f. 3 mrd. bedragen. In de eerste zes maanden van 1965 was dit tot f. 1,3 mrd. teruggelopen. De hoge rente schijnt de vraag naar huizen te doen verminderen. Vandaar, dat de vrees wordt geuit, dat in het komende jaar de particuliere bouw de streefcijfers niet meer zal halen, in tegenstelling tot de woningwetbouw waar immers de financiering geen moeilijkheden oplevert.

Abonneert U op DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f. 30; voor studenten f. 15.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

*op hoog niveau zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten” het aangewezen
medium:*

1e) Omdat Uw annonce onder de aandacht komt van stafpersoneel in de grote bedrijven.

2e) Omdat Uw annonce wordt gelezen door diegenen, die de zakelijk belangrijke beslissingen nemen, of daarbij van grote invloed zijn.

E.-S.B. 22-12-1965

Klynveld, Kraayenhof & Co.

accountants

hebben op hun kantoor Rotterdam plaatsingsmogelijkheid voor een

doctoraal student

bedrijfseconomische richting

die overweegt t.z.t. de accountantsopleiding te volgen en zijn academische studie reeds thans wenst aan te vullen met praktische ervaring op basis van een speciaal dienstverband.

Sollicitaties en verzoeken om verdere inlichtingen te adresseren:

COOLSINGEL 6, ROTTERDAM, TELEF. 119286

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	30 dec. 1964	H. & L. 1965	10 dec. 1965	17 dec. 1965
Algemeen	405	410 — 330	337	333
Internationale concerns	568	583 — 461	473	465
Industrie	355	371 — 300	303	301
Scheepvaart	146	155 — 131	134	135
Banken en verzekering	236	243 — 174	176	180
Handel enz.	170	180 — 157	158	159

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).			
Koninklijke Petroleum	f. 158,20	f. 145,80	f. 146,60
Philips G.B.	f. 145	f. 115,70	f. 113,20
Unilever	f. 141,80	f. 113	f. 110,20
A.K.U.	454 $\frac{1}{4}$	373	364 $\frac{1}{2}$
Expl. Mij. Scheveningen	220	188	182
Hoogovens, n.r.c.	541	430	417
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	911 $\frac{1}{2}$	740	732 $\frac{1}{2}$

	30 dec. 1964	10 dec. 1965	17 dec. 1965
Amsterdam-Rotterdam Bank ..	f. 66,10	f. 52	f. 54,10
Nationale Nederlanden, c.	784	559 $\frac{1}{2}$	580
Robeco	f. 224,40	f. 221	f. 220
New York.			
Dow Jones Industrials	874	953	958
Restestand.			
Langlopende staatsobligaties b)	5,17	6,11	6,10
Aandelen: internationales b) ..	3,42	3,8 c)	.
lokales b)	3,26	4,1 c)	.
Disconto driemaands schatkist- papier	3 $\frac{7}{16}$	—	4 $\frac{1}{16}$

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.
b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.
c) 15 november 1965.

C. D. JONGMAN.

In de steeds groeiende organisatie van Levensverzekering Maatschappij bestaat behoefte aan een staffunctionaris die als

Directie-assistent

in staat is:

- de opleiding en training van reeds aangestelde en nog aan te stellen Inspecteurs op zich te nemen;
- produktie-mogelijkheden te onderkennen (o.m. door interpretatie van de belastingwetgeving);
- juridische en fiskale adviezen te geven aan binnen- en buitendienst, zowel op het gebied van individuele als van collectieve verzekeringen.

Voor deze veelzijdige functie gaan onze gedachten uit naar een

Jurist, Econoom of Socioloog

- niet ouder dan 35 jaar, die bekend is met het levensverzekeringsbedrijf
- voorkeur geniet hij die in één of meer van de genoemde taken reeds ervaring heeft opgedaan.
- Kennis van de Engelse taal strekt tot aanbeveling.
- De juiste man zal een zeer behoorlijke honorering ontvangen en heeft interessante toekomst-mogelijkheden.

Absolute geheimhouding wordt verzekerd.

Belangstellenden worden uitgenodigd een eigenhandig geschreven sollicitatie met curriculum vitae te richten onder motto ESB 51-1, postbus 42, Schiedam.

Telkens en telkens blijkt ons weer hoezeer de nog steeds snel groeiende lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wekelijks:

- 1o Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2o Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3o Door een ieder te hanteren fonds-analyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4o Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiteraard zonder sensatie.
- 5o Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6o Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam.

bij geluidsinstallaties gaat het om

versterken

'T IS MAAR DAT U HET WEET

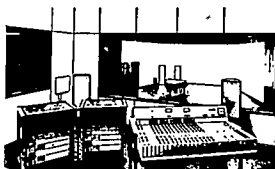
Geluidsversterking vindt u overal om u heen. Thuis, bij uw grammofoon en uw radio, maar ook in het theater, de bioscoop, het stadion, het spoorwegstation. In concertzalen, kerken, clubhuizen en nachtclubs. Het principe is overal gelijk. Geluid wordt opgevangen door een microfoon, die er een elektrisch signaal van maakt. Dit wordt versterkt en via luidsprekers weer omgezet in geluid, dat exact dezelfde eigenschappen moet hebben als de oorspronkelijke klanken.

Dat is het principe. De uitwerking kan tot in het oneindige worden gevarieerd. Philips Nederland beschikt in de afdeling ELA over specialisten die voor iedere toepassing de juiste installatie weten te ontwerpen. Zij kunnen daarbij putten uit het enorme leveringsprogramma van Philips apparatuur. Krijgt u ooit met geluidsversterking, met akoestiekverbetering, kortom met geluidstechniek te maken? Dan is het nuttig te weten dat Philips deze grote deskundigheid tot uw beschikking kan stellen. 't Is maar dat u het weet.

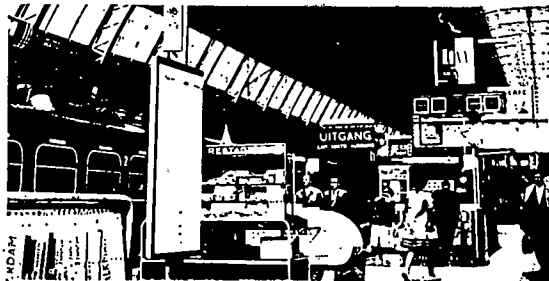
1. In de Ridderzaal en in de vergaderzalen van de Staten Generaal zijn Philips installaties voor de akoestiekverbetering alsmede een ringleidinginstallatie voor slechthorenden aangebracht.

2. Het Feyenoord-stadion te Rotterdam is voorzien van een uitgebreide omroep/muziekinstallatie. Het versterkte geluid is voor iedereen uit het publiek duidelijk hoorbaar.

3. Radio Nederland Wereldomroep bezit een ultramoderne studio met Philips stereo-opname en regie-apparatuur.

4. Plem-Centrale te Buggenum. Ondanks veel omgevingslawaai werkt daar de Philips omroep/signaalinstallatie - die voor het doorgeven van instructies aan het bedienend personeel dient - uitstekend.

5. Centraal Station Amsterdam. Omroepinstallatie voor mededelingen aan publiek en personeel. Er is een geluidsvertraginginstallatie aangebracht die de hinderlijke nagalm opheft.

Philips Nederland n.v., afdeling ELA
Eindhoven, telefoon (04900) - 3 33 33

PHILIPS

voor geluid

808.34

H.P. GELDERMAN & ZONEN N.V.
Oldenzaal.

Voor de verkoopafdeling van onze onderneming - een groeiend geïntegreerd textielbedrijf met circa 1500 werknemers - zoeken wij contact met belangstellenden voor de functie van

**COMMERCIËEL
STAFFUNCTIONARIS**
(drs. economie)

Geïnteresseerden nodigen wij uit een brief in handschrift met informatie omtrent opleiding, loopbaan en ervaring - onder vermelding van dit blad - te richten aan de directie van onze N.V., t.a.v. mr. H. de Koning, Spoorstraat 36, Oldenzaal, óf deze te richten aan het Twents Instituut voor Bedrijfspsychologie, Grundellaan 18, Hengelo (O), (t.a.v. de heer M. Ph. Pfeiffer), dat door ons gemachtigd is nadere, vertrouwelijke informatie te verschaffen. Aan de hand hiervan kunnen kandidaten beslissen over hun sollicitatie bij de directie van onze N.V. Door het T.I.B. zal geen naam of brief aan ons worden doorgegeven alvorens betrokkene daartoe zijn toestemming heeft verleend.

● TER INFORMATIE

Het commerciële beleid in ons bedrijf, dat een belangrijk deel van haar producten in het buitenland afzet - richt zich in toenemende mate op een systematische en goed gefundeerde verkooppolitiek op korte en langere termijn. De aan te trekken staffunctionaris - die direct zal zijn toegevoegd aan de commerciële directeur - zal tot taak krijgen deze te assisteren door het verzamelen, analyseren en statistisch bewerken van in- en externe commerciële gegevens. Op grond hiervan zal hij moeten kunnen adviseren omtrent het te voeren marketingbeleid. Bekendheid en ervaring met moderne methodieken op het gebied van marketing research, sales promotion en verkoopplanning zijn voor deze positie uiteraard van doorslaggevende betekenis. Branche-ervaring wordt niet vereist.

Geconsolideerde maandstaat per 30 november 1965

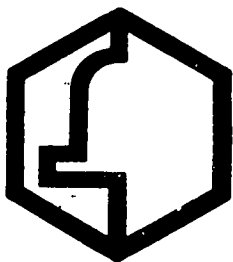
Kas, kassiers en daggeldleningen	f 232.541.000
Nederlands schatkistpapier	f 833.168.000
Ander overheidspapier	f 696.010.000
Wissels	f 340.048.000
Bankiers in binnen- en buitenland	f 784.022.000
Effecten en syndicaten	f 221.376.000
Voorschotten tegen effecten	f 215.480.000
Debiteuren	f 3.115.511.000
Deelnemingen (incl. voorschotten)	f 13.237.000
Gebouwen	f 7.010.000
	<u>f 6.458.403.000</u>

Kapitaal	f 136.280.000
Reserves	f 170.000.000
Leningen	f 127.911.000
Deposito's op termijn	f 2.456.479.000
Spaargelden	f 762.273.000
Crediteuren	f 2.616.656.000
Geaccepteerde wissels	f 31.011.000
Overlopende saldi en andere rekeningen	f 157.793.000
	<u>f 6.458.403.000</u>

Algemene Bank Nederland N.V.

(Nederlandsche Handel-Maatschappij — De Twentsche Bank)

GELD
GEHEEL PER POST
VAN F. 200.- TOT F. 6000.-
 (KWIJTSCHELDING BIJ OVERLIJDEN)
 ALGEM. VOORSCHOT- EN GELDSCHIEFBANK N.V.
ALVOBA
 GEULSTR. 49 - GRONINGEN
 TEL. 05900-37645

Het **research-bureau** van ons concern biedt plaats aan een

jong econoom

met belangstelling voor

- vestigingsplaats-
onderzoekingen
- verwerken en analyseren
van gegevens over uit-
eenlopende onderwerpen
(desk-research)
- enquêteren (hoofdzakelijk
kwantitatieve
onderzoekingen)

De onderzoekingen hebben betrekking op de ondernemingen die tot het Bijenkorf-concern behoren; deze worden in teamverband voorbereid en onder leiding van één medewerker-projectleider uitgevoerd.

Gegadigden wordt verzocht hun schriftelijke sollicitaties, voorzien van recente pasfoto, te richten aan de Centrale Personeelafdeling, postbus 1870, Amsterdam.

de Bijenkorf
Amsterdam

E.-S.B. 22-12-1965

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Bij de Directie Financiële en Materiële Zaken kan worden geplaatst een

FINANCIËEL-ECONOMISCH DESKUNDIGE

wiens taak zal zijn het rapporteren en adviseren omtrent financiële en economische aspecten van de beleidsvoering en het beheer met betrekking tot het Ministerie en de daaronder ressorterende diensten en instellingen.

Gegadigden dienen een academische opleiding te hebben (econoom, landbouwkundig ingenieur) of van academisch niveau te zijn met een financieel-economische opleiding en ervaring. Zij dienen in staat te zijn leiding te geven en in- en extern goede contacten te onderhouden.

Opvolging van de huidige directeur te zijner tijd, doch uiterlijk 1972, is bij gebleken geschiktheid mogelijk.

Salariëring; afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring, van f. 1227,— tot f. 1911,— per maand, exclusief 5,3 pCt. huurcompensatie en 4 pCt. vakantietoelage.

A.O.W.-premie voor Rijksrekening.

Schriftelijke sollicitaties onder vac.no. 5-2615/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) zenden aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Bij de Afdeling Comptabiliteit en Financiële Zaken kan worden geplaatst een

ECONOOM of JURIST

als staffunctionaris die over goede leidinggevende, organisatorische en redactionele kwaliteiten moet beschikken en in staat is zich een oordeel te vormen over de zich bij deze Afdeling voordoende beleidsaspecten.

Vereist: academische opleiding. Zij die beschikken over een ruime praktijkervaring, zo mogelijk op het gebied van de mechanische administratie, genieten de voorkeur. Leeftijd 35-45 jaar.

Salaries f. 1227,— tot f. 1639,— per maand, exclusief 5,3 pCt. huurcompensatie en 4 pCt. vakantietoelage;

A.O.W.-premie voor Rijksrekening; eventuele wijzigingen per 1 januari 1966 niet inbegrepen.

Promotiemogelijkheid aanwezig.

Schriftelijke sollicitaties onder vac.no. 5-2979/7188 (in linkerbovenhoek brief en enveloppe) zenden aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

DE NEDERLANDSCHE BANK N.V.

te Amsterdam vraagt wegens uitbreiding van de werkzaamheden van haar accountant belast met de interne controle een

ASSISTENT

Voor een kracht die belangstelling heeft voor werkzaamheden op het terrein van de

INTERNE CONTROLE

en die een grote werkjiver bezit, bestaan bij gebleken geschiktheid gunstige vooruitzichten.

Vereisten:

- middelbare schoolopleiding
- gevorderde accountantsstudie (N.I.v.A.) dan wel studerende voor of in het bezit van het diploma M.O.-Boekhouden of het S.P.D.
- leeftijd tot circa 35 jaar.

Controle-ervaring opgedaan bij een accountantskantoor of een financiële instelling strekt tot aanbeveling.

Eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven (voorzien van een recente pasfoto) kunnen onder opgave van leeftijd en uitvoerige gegevens omtrent opleiding etc. worden gericht aan de afdeling Personeelzaken van De Nederlandsche Bank N.V., Postbus 98, Amsterdam-C.

MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN VOLKSGEZONDHEID

Bij het Rijksinstituut voor Drinkwatervoorziening te Scheveningen is plaats voor een

ECONOMISCH MEDEWERKER

die zal worden belast met:

het maken van bedrijfseconomische analyses uit exploitatiegegevens van waterleidingbedrijven;

het — periodiek — berekenen van een groot aantal subsidies t.b.v. waterleidingbedrijven.

Gegadigden dienen belangstelling te hebben voor statistisch werk en zij moeten contacten leggen en onderhouden met uiteenlopende relaties.

Opleiding: MULO en SPD (eventueel MBA).

Salaris afhankelijk van opleiding, leeftijd en ervaring tot maximaal f. 1054,— per maand, exclusief 5,3 pCt. huurcompensatie en 4 pCt. vakantietoelage.

A.O.W.-premie voor Rijksrekening.

Schriftelijke sollicitaties onder vac.no. 5-0350/7188 (in linkerbovenhoek env. en brief) zenden aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

GEMEENTE GRONINGEN

Bij het te vormen economisch-sociografisch bureau is plaats voor

EEN ECONOOM

Vereist: een met goed gevolg voltooide universitaire studie (econometrische richting strekt tot aanbeveling).

Aanstelling kan, afhankelijk van ervaring, geschieden in de rang van referendaris, salarisgrenzen van f 14.688,— tot f 19.596,— p. j., of administrateur, salarisgrenzen f 18.360,— tot f 22.860,— p. j.

Boven de genoemde bedragen bestaat aanspraak op een huurcompensatie van 5,3 pCt., een vakantietoelage van 4 pCt., alsmede eventuele kindertoelage en kinderbijslag. Geen inhouding premie A.O.W./A.W.W.

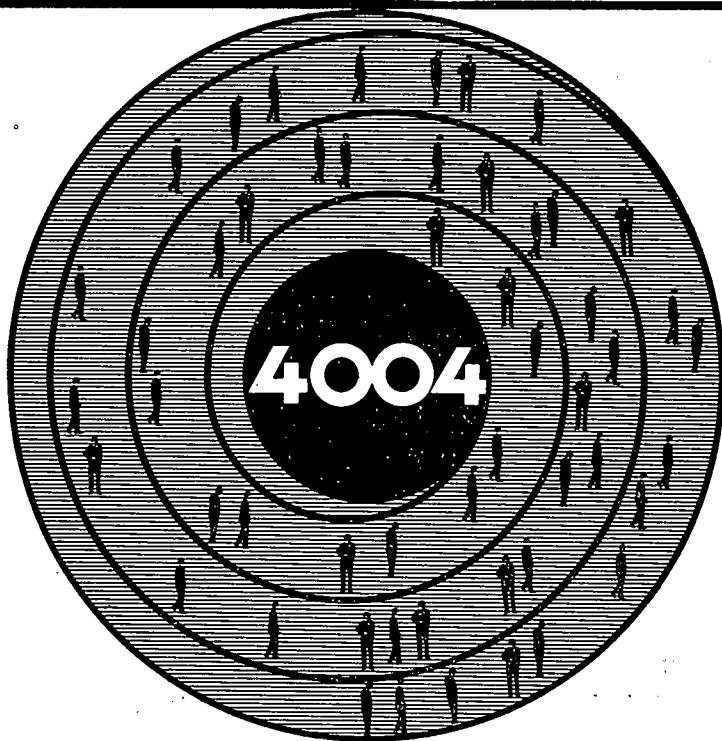
De regelingen inzake vergoeding van reis- en verblijfkosten, 90 pCt. pensiekosten voor gehuwden, verhuis- en inrichtingskosten, studiekosten en premiesparen zijn van toepassing.

De gemeente is voor een ziektekostenverzekering aangesloten bij het I.Z.A. Groningen-Drenthe.

Sollicitaties binnen 10 dagen na het verschijnen van dit blad te richten aan burgemeester en wethouders, Grote Markt 1 te Groningen.

SIEMENS

Centraal in ons bestaan

De computer heeft in korte tijd een centrale plaats in ons bestaan veroverd en in enkele jaren zijn ongekende toepassingsmogelijkheden bewezen. Siemens computers worden toegepast op bijna alle gebieden van wetenschap en administratie, bij besturing van industriële processen en in de telecommunicatie; maar ook bij de regeling van het moderne verkeer, in de grafische industrie, bij het bepalen van verkiezingsuitslagen of voor het verstrekken van reisinformatie. Kortom, het baanbrekende werk, dat Siemens rond de computer verricht, komt in vele facetten van het dagelijks leven tot uiting.

Siemens Systeem 4004 5 verschillende compatibele modellen

4004/15: een kleine computer en toch een echte computer; te gebruiken als zelfstandige informatieverwerkende installatie of als satellietinstallatie bij grotere computersystemen, direct of op afstand gekoppeld.

4004/25: een kleine tot middelgrote computer met een grote verwerkingscapaciteit voor typisch administratieve opgaven. Grote mate van simultaneïteit door een multiplexkanaal en 8 selectiekanalen.

4004/35: een kleine tot middelgrote computer, zowel geschikt voor administratieve als voor wetenschappelijke opgaven; kan zonder herprogrammering voor bepaalde veel voorkomende computers van ander fabrikaat geschreven programma's verwerken.

4004/45: een snelle, middelgrote computer, bijzonder geschikt voor administratieve, wetenschappelijke en real-time toepassingen;

uitgerust met een zeer snel (300 nanoseconden/4 bytes) scratch-pad geheugen; evenals de 4004/35 in staat programma's van andere computers te verwerken.

4004/55: een grote en snelle computer met een maximale kernengeheugencapaciteit van 524.288 bytes (840 nanoseconden/4 bytes), een multiplexkanaal voor 8 besturingsorganen en 6 selectiekanalen elk voor 4 besturingsorganen; evenals de 4004/45 uitgerust met een zeer snel scratch-pad geheugen.

Volledig spectrum aan randapparatuur

Volledig software-pakket

Volledige ondersteuning bij projectering, opleiding, systeemanalyse, systeemontwerp en programmering

Volledig ingespeelde technische dienst

Rekencentrum in Den Haag (opening in 1966)

**Nederlandsche Siemens Maatschappij
Huysenspark 38-39, Den Haag, tel. 183850**

SIEMENS SYSTEEM 4004

- de derde computergeneratie

Sluit uw verzekering bij de

Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij

VEREENIGING VAN LEVENSVZERZEKERING EN LIJFRENTTE

„De Groot-Noordhollandsche van 1845”

Algemeene Friesche Schadeverzekering-Maatschappij N.V.

LEEWARDEN, BURMANIAHUIS

AMSTERDAM, VAN BRIENENHUIS

ROTTERDAM - DEN HAAG - UTRECHT - GRONINGEN - HENGEL0 - HAARLEM - ARNHEM

van ditmar rotterdam

importrice van buitenlandse dagbladen en tijdschriften zoekt kandidaten voor de functie van

commercieel directie-medewerker

(drs. economie of gelijkwaardige opleiding)

Hij zal worden belast met de leiding van de nieuw geprojecteerde afdeling onderzoek en ontwikkeling, in rechtstreekse samenwerking met de algemeen directeur. Deze functie omvat o.m.:

- het voorbereiden en leiden van extern uitgevoerde marktonderzoekingen en het uitvoeren van commerciële ontwikkelingsplannen voor de voornaamste door Van Ditmar geïmporteerde tijdschriften;
- het volgen en analyseren van de omzetontwikkeling in de verschillende sectoren van het bedrijf, en het doen van aanbevelingen inzake het gevolgde commerciële beleid;
- het ondersteunen van de buitendiensten (kiosken-inspectie, abonnementen-acquisitie en rayon-vertegenwoordiging) met informatie en ideeën.

Deze functie wordt van grote betekenis geacht voor het in juiste banen leiden van de groei van het bedrijf en vereist ervaring op product-manager's of vergelijkbaar niveau. In verband met de contacten met buitenlandse uitgevers is een redelijke beheersing van vreemde talen nodig.

De organisatie-adviseur van het bedrijf, drs. C. de Koning in De Bilt (tel. 030-60937, bereikbaar op maandagen) is gemachtigd aan belangstellenden, die aan de gestelde voorwaarden voldoen, vrouwelijk nader inlichtingen te verstrekken.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige gegevens worden onder nummer 262 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr. J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam.

